

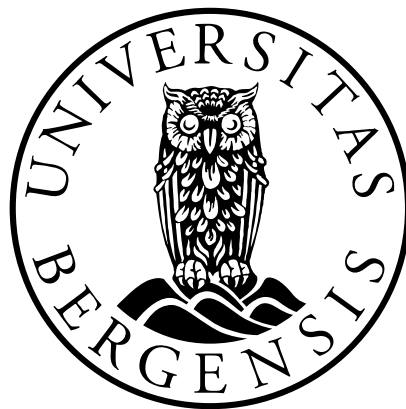
Naturskadeerstatning
– særlig om naturskadeerstatningsloven

§ 4 andre ledd

Kandidatnummer:

53

Antall ord: 14959

JUS399 Masteroppgave

Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

10. desember 2018

1	<i>Introduksjon</i>	4
1.1	Tema og problemstilling.....	4
1.1.1	Problemstilling.....	5
1.1.2	Oppgavens struktur.....	5
1.1.3	Forholdet mellom de ulike lovene.....	6
1.2	Metode	6
2	<i>Oppgavens aktualitet</i>	8
2.1	Innledning.....	8
2.2	Klimaendringer i Norge	8
3	<i>Naturskader som dekkes etter naturskadeerstatningsloven</i>	10
3.1	Erstatningsordningens virkeområde	10
3.1.1	Alminnelige forsikringsordninger	11
3.2	Endringer i dekningsfeltet til naturskadeerstatningsloven	12
3.2.1	Endringene i forsikringsordningen	14
3.2.2	Hovedtrekk i utviklingen.....	14
4	<i>Vilkåret naturulykke</i>	15
4.1	Begrepet naturulykke.....	15
4.2	Innholdet i begrepene «så som» og «eller lignende».....	17
5	<i>Vilkåret årsakssammenheng</i>	19
5.1	Årsakskravet sammenlignet med alminnelige erstatningsrettslige regler	19
5.1.1	Grunnvilkårene for erstatning	19
5.1.2	Innholdet i kravet om årsakssammenheng	20
5.1.3	Årsakskravet «direkte skyldes» sammenlignet med betingelseslæren	21
5.2	Årsaksvilkåret etter naturskadeerstatningsloven § 4.....	23
5.2.1	Forarbeidenes uttalelser om direktekravet.....	23
5.2.2	Rettspraksis relatert til årsakskravet.....	24
5.3	Tolkning av årsakskravet i forvaltningspraksis	26
5.3.1	Stormflo	27
5.3.2	Flom	28
5.3.3	Skred.....	30
5.3.4	Storm	31

6	<i>Rettsstilstanden etter ikrafttredelse av naturskadeerstatningsloven</i>	32
6.1	Naturskadeerstatningsloven § 4 andre ledd	32
6.1.1	Vilkåret i § 4 andre ledd sammenlignet med tredje ledd	35
6.2	Den rettslige betydningen av forarbeidenes skadeeksempler	36
6.3	Hvordan tolkes «særlige tilfeller»?	38
6.4	Eksempler på indirekte naturskader etter § 4 andre ledd	40
6.4.1	Skred.....	40
6.4.2	Stormflo	41
6.5	Hypotetisk årsakskonkurransen ved en naturskade	42
7	<i>Rettspolitiske betraktninger om § 4 andre ledd</i>	44
7.1	Kan «særlige tilfeller» tolkes dynamisk i takt med klimaendringene?	44
7.2	Avsluttende betraktninger	45
8	<i>Litteraturliste</i>	47
	Lover	47
	Forarbeider	48
	Forskrifter	49
	Rettsavgjørelser av Høyesterett.....	49
	Rettsavgjørelser av lagmannsrettene	49
	Klagenemnda for naturskadesaker	50
	Uttalelse fra Sivilombudsmannen.....	51
	Bøker og artikler.....	51
	Rapporter.....	52
	Årsmeldinger	53
	Nyhetsartikler og nettsider	54
	Forsikringsavtaler.....	55
	Personlige meddelelser.....	55

1 Introduksjon

1.1 Tema og problemstilling

Naturskadeerstatningsloven¹ (heretter forkortet naterstl.) ble vedtatt i 2014 og trådte i kraft 1. januar 2017. I all hovedsak viderefører loven tidligere gjeldende rett,² men det er gjort endringer i vilkårene for å få erstatning etter § 4 andre ledd. Andre ledd har nå følgende ordlyd:

«I særlige tilfeller kan det ytes hel eller delvis erstatning for skader som er en nærliggende følge av naturulykken, selv om årsakskravet etter første ledd ikke er oppfylt».

Naturskadeerstatningsloven § 4 første ledd angir hovedvilkårene for hva som må være oppfylt for å få erstatning for naturskade av staten. Første ledd lyder:

«Erstatning ytes ved naturskade som direkte skyldes naturulykke, så som skred, storm, flom, stormflo, jordskjelv og vulkanutbrudd».

Bestemmelsen har et strengt årsakskrav som krever at skaden «direkte» skyldes en «naturulykke». Loven har altså to kumulative hovedvilkår. Skadene som dekkes er tingsskader: «fast eiendom og løsøre», jf. § 2 første ledd. Tilføyelsen av § 4 andre ledd åpner for å yte erstatning der skaden er en «nærliggende følge» av «naturulykken», og spørsmålet er da hvilket bruksområde denne tilføyelsen har.

Det følger av forarbeidene til naturskadeerstatningsloven at unntaket i andre ledd skal praktiseres strengt, og at det ikke skal uthule den allerede etablerte erstatningsordningen.³ Videre uttales det flere steder at lovgiver ønsker at praksisen av årsakskravet skal fortsette.⁴ Disse uttalelsene kan bidra til usikkerhet om hvorvidt § 4 andre ledd er ment å endre rettstilstanden, og i hvilken grad. Ordlyden «særlige tilfeller» taler for at loven i en viss

¹ Lov 8. august 2014 nr. 15 om erstatning for naturskader (naturskadeerstatningsloven – naterstl.).

² Endringene gjelder hovedsakelig en effektivisering av saksbehandlingsreglene og et tydeligere skille mellom reglene for erstatning og sikring, jf. Prop.80 L (2013–2014) s. 5–6.

³ Prop.80 L (2013–2014) s. 38.

⁴ Prop.80 L (2013–2014) s. 57 og Innst.245 (2013–2014) s. 6.

utstrekning åpner for en skjønnsmessig vurdering, og hva som ligger i denne vurderingen vil drøftes nærmere (se punkt 6.3). I forlengelsen av dette vil det også drøftes om det ved vurderingen kan tas hensyn til klimaendringer og økte antall naturulykker (se punkt 7.1).

Forarbeidene sammenligner årsakskravet med alminnelig erstatningsrett ved å si at naturskadeerstatningsloven opererer med et strengere årsakskrav, men uten å utdype hvor skillet går.⁵ Spørsmålet blir hva som skiller vilkårene «direkte skyldes» og «nærliggende følge» i naturskadeerstatningsloven fra hovedregelen etter betingelseslæren.⁶ En slik sammenligning er ikke tidligere gjort i juridisk teori, og vil i denne oppgaven gjøres som et verktøy for å tolke innholdet i kravet om direkte årsakssammenheng og unntaksbestemmelsen etter § 4 andre ledd (se nærmere under punkt 5.1 og 6.5).

Det finnes flere eksempler i forarbeidene til naturskadeerstatningsloven⁷ på hva som ikke dekkes av årsakskravet.⁸ Da blir spørsmålet hvilken betydning disse eksemplene har ved tolkningen av § 4 andre ledd.⁹

1.1.1 Problemstilling

I denne fremstillingen vil jeg undersøke hvorvidt tilføyelsen av naturskadeerstatningslovens § 4 andre ledd har endret rettstilstanden med hensyn til hvilke skader som kan erstattes av den statlige erstatningsordningen for naturskader. I tillegg vil det drøftes hvilke dekningsmuligheter skadelidte har ved en inntruffet naturskade¹⁰, og hvilke naturskader som faller utenfor alle erstatnings- og forsikringsordninger. Tilføyelsen av § 4 andre ledd vil også drøftes i sammenheng med kommende klimautfordringer og økende antall naturulykker.

1.1.2 Oppgavens struktur

Klimaendringer er et veldig aktuelt fenomen som kan tenkes å påvirke regelfortolkningen. Derfor vil de globale klimaendringenes relevans for erstatningsordningen for naturskader (heretter kalt erstatningsordningen) presenteres i kapittel 2. I kapittel 3 vil

⁵ Prop.80 L (2013–2014) s. 11.

⁶ Se punkt 5.1.3.

⁷ Heretter kalt 2014-loven.

⁸ Se punkt 5.3.

⁹ Se punkt 6.2.

¹⁰ Med begrepet naturskade mener jeg alle skader påført av naturkreftene, uavhengig av om skaden også er en «naturulykke» i lovens forstand etter § 4 første ledd (se nærmere punkt 4.1).

erstatningsordningen og skadelidtes dekningsmuligheter ved en naturskade presenteres, særlig for å peke ut hvilke naturskader som faller utenfor alle erstatnings- og forsikringsordninger. Videre vil kapittel 4 inneholde en presentasjon av vilkåret «naturulykke».

Avhandlingens tyngdepunkt vil være kapittel 5 og utover, som omhandler årsakskravet. Innholdet i årsakskravet vil først sammenlignes med alminnelige erstatningsrettslige regler, for deretter å tolkes etter forvaltnings- og rettspraksis. Kapittel 6 og utover vil spesifikt omhandle § 4 andre ledd, og besvarer hovedproblemstillingen i avhandlingen. Underkapittel 6.4 vil søke å besvare hvilke «nærliggende følger» § 4 andre ledd sikter til ved hjelp av særskilte teoretiske analyser. I kapittel 7 vil det foretas rettspolitiske betraktninger om § 4 andre ledd i lys av klimaendringene.

1.1.3 Forholdet mellom de ulike lovene

Naturskadeerstatningsloven viderefører erstatningsreglene etter naturskadeloven¹¹ av 1994. Naturskadeloven (heretter forkortet natskl.) inneholder nå kun regler om sikring mot naturskader.¹² Selv om lovreglene nå er delt i to ulike lover, er innholdet i stor grad det samme. Denne oppgaven vil komme med en del eksempler fra forarbeider og rettspraksis før lovendringen, der paragrafene i stor grad hadde en annen plassering. For å gjøre det tydelig hvor reglene er plassert etter gjeldende rett, vil jeg gjennomgående i teksten henviser til lovenes nye plassering i naturskadeerstatningsloven. I fotnotene vil henvisningene presiseres.

1.2 Metode

I denne oppgaven anvendes alminnelig rettsdogmatisk metode. Hovedsakelig vil avhandlingen være en fremstilling av gjeldende rett etter naturskadeerstatningsloven § 4. Lovgiver har uttalt at årsakskravet bør fortolkes strengt i tråd med tidligere forvaltnings- og rettspraksis.¹³ Metodisk innebærer dette at praksisen står sentralt ved tolkningen av lovens ordlyd, ettersom uttalelsen taler for at den er i tråd med lovgivers vilje. Rettspraksisen på området er hovedsakelig lagmannsrettspraksis, og forvaltningspraksisen er vedtak fra Landbruksdirektoratet og Klagenemnda for naturskadesaker¹⁴.

¹¹ Lov 25. mars 1994 nr. 7 om sikring mot naturskader (naturskadeloven – natskl.).

¹² Se naterstl. § 20 flg.

¹³ Prop.80 L (2013–2014) s. 37 og 38.

¹⁴ Heretter kalt klagenemnda. Før lovendring ble klagenemnda kalt ankenemnda, jf. lov nr. 7/1994 § 18, opphevet ved lov nr. 59/2014, se Prop.80 L (2013–2014) s. 31.

Det er kun forarbeidene som opplyser om tolkningen av naterstl. § 4 andre ledd. Pr. dags dato finnes det ikke rettspraksis eller forvaltningspraksis der andre ledd har blitt brukt som hjemmel for å tilkjenne erstatning,¹⁵ og heller ingen teori som drøfter § 4 inngående. Siden hverken praksis eller teori gir veiledning om i hvilke skadetilfeller andre ledd kan være aktuelt, vil det benyttes noen teoretiske naturskadeeksempler.¹⁶

En sentral del av oppgaven vil være å vurdere den rettskildemessige vekten av underrettspraksis og praksisen til klagenemnda. I utgangspunktet har underrettspraksis ikke selvstendig rettskildemessig vekt.¹⁷ Dette rettsområdet stiller seg likevel litt annerledes, ettersom praksisen har vært sentral både under rettsutviklingen og tolkningen av loven, og proposisjonen i stor grad viser til tidligere praksis ved beskrivelse av gjeldende rett.¹⁸ Nemndspraksisen har vært fast, langvarig og konsistent, noe som i andre sammenhenger har vist seg å tillegges vekt.¹⁹

Av forvaltningspraksisen er det kun praksisen til klagenemnda som er offentlig tilgjengelig, og jeg vil derfor ta utgangspunkt i den.²⁰ Klagenemnda er også forvaltningens øverste instans på området.²¹

¹⁵ Sist sjekket 07.12.18. Det er heller ingen som har fått medhold etter § 4 andre ledd av Landbruksdirektoratet (som behandler søknadene for erstatning, jf. naterstl. § 11). Informasjonen bygger på skriftlige opplysninger av Sandra Alnes på email, 21. november 2018.

¹⁶ Se punkt 6.4 og 6.5.

¹⁷ Torstein Eckhoff og Jan E. Helgesen, *Rettskildelære*, 5. utgave, Oslo 2001 s. 233, og Mads Henry Andenæs, *Rettskildelære*, 2. utgave, Oslo 2009 s. 97.

¹⁸ Prop.80 L (2013–2014) s. 38 (I relasjon til årsakskravet), s. 38 og 59 (§ 4 tredje ledd), s. 6 og 43 (sikringstiltak), og s. 41 (gjenoppretting).

¹⁹ Se Eckhoff og Helgesen (2001) s. 233, Andenæs (2009) s. 110, Rt. 2006 s. 1217 (avsnitt 38) og Rt. 2005 s. 1759 (avsnitt 45).

²⁰ Klagesakene jeg har sett på går tilbake til 2006, og tilsvarer de tilgjengelige sakene på lovdata.no. [sist sjekket 07.12.18].

²¹ Klagenemnda er forvaltningsorganet som behandler klager på avgjørelser etter naturskadeerstatningsloven, jf. §§ 20 og 21, og etter naturskadeforsikringsloven, jf. § 2.

2 Oppgavens aktualitet

2.1 Innledning

Temaet aktualiseres av naturskadeerstatningsloven som trådte i kraft 1. januar 2017, som åpner for unntak fra et årsaksvilkår som lenge har blitt praktisert strengt. Unntaksvilkåret som følger av § 4 andre ledd er foreløpig hverken behandlet i rettspraksis eller juridisk teori.

Premissene i forarbeidene er at klimaendringer er et aktuelt scenario,²² og derfor vil bakgrunnsarbeidet relatert til klimaendringer presenteres i det følgende, samt andre aktuelle problemstillinger klimaendringene medfører.

2.2 Klimaendringer i Norge

De globale klimaendringene²³ vil øke antallet naturulykker i Norge, og dermed også behovet for velfungerende erstatningsordninger. I Prop.80 L 2013–2014 (heretter kalt proposisjonen), som utgjør et av forarbeidene til den nye naturskadeerstatningsloven, uttales det: «De siste års store naturskadehendelser kan tyde på at vi kan vente oss hyppigere og mer omfattende naturskadehendelser framover».²⁴

I proposisjonen vises det til rapporten fra CICERO, som konkluderer med at klimaendringer fører til et endret mønster for naturhendelser, som igjen fører til økt risiko for naturskader i mange deler av landet.²⁵ De siste årene har den gjennomsnittlige årsnedbøren økt med ca. 5%,²⁶ med 17% økning på vinteren.²⁷ Dataene viser at en kan vente en nedbørsøkning på 10–25% i flere områder på Vestlandet innen 2050,²⁸ og en økning på landsbasis på 5–30% ved slutten av dette århundret.²⁹ Havnivået er også forventet å stige. Klimascenarier viser havnivåstigning på opp til 70 cm i Bergen, 80 cm i Stavanger og 55 cm på landsbasis, i

²² Prop.80 L (2013–2014) s. 7.

²³ Med begrepet menes endringer i den globale middeltemperaturen, jf. Miljødirektoratet (2018) <http://www.miljostatus.no/tema/klima/klimaendringer-globalt/>. Klima er værobservasjoner innenfor en tidsperiode på 30 år, jf. NOU 2010:10 s. 39.

²⁴ Prop.80 L (2013–2014) s. 7.

²⁵ Grete K. Hovelsrud (red.), Eirik J. Førland og Helene Amundsen (2007) *Utviklingen av naturulykker som følge av klimaendringer*, rapport 03/2007 s. 67.

²⁶ Inger Hanssen-Bauer mfl. (2009) *Klima i Norge 2100: Bakgrunnsmateriale til NOU Klimatilpasning*, rapport 2009 s. 58 og Hovelsrud (2007) s. 13.

²⁷ Referanseperiodene brukt er år 1961–1990 og 1079–2008, se Hanssen-Bauer (2009) s. 58.

²⁸ Hovelsrud (2007) s. 13.

²⁹ Hanssen-Bauer (2009) s. 69 og Prop.80 L (2013–2014) s. 19. Se NOU 2010: 10 s. 15.

tidsperioden 2081–2100.³⁰ Konsekvensen av dette vil være økt hyppighet av stormflo.³¹ Videre vil skredfaren i Norge øke, med størst økning i de sørlige kystregionene.³² CICERO-rapportens klimascenarioer indikerer at alle værtyper som kan føre til naturskader forventes å øke i hyppighet.³³ Det rapporteres også at en økt urbanisering og utbygging i seg selv øker risikoen for flomskader, uavhengig av klimaendringene, ettersom infiltrasjonskapasiteten blir redusert.³⁴

Klimaendringene øker kostnadene knyttet til erstatnings- og forsikringsordningen for naturskader. I 2015 utbetalte forsikringsselskapene over 1,7 milliarder i erstatning for naturskader.³⁵ Tall datert tilbake til 1980 viser en klar økning i hvor mye naturskader koster forsikringsselskapene, med store kostnadsvariasjoner fra år til år.³⁶ Kostnadene i 2015 var for eksempel mer enn doblet fra året før.³⁷ Årsmeldinger til den statlige erstatningsordningen for naturskader viser den samme økende tendensen i erstatningsutbetalinger, der variasjonen også er stor fra år til år. I 2012 ble det for eksempel utbetalt 305,5 millioner,³⁸ som var en seksdobling av utbetalingen i 2010 på 50,3 millioner.³⁹ Kombinasjonen av økte erstatningsutbetalinger og store årlige variasjoner tyder på at erstatnings- og forsikringsordningen må tåle uforutsigbarhet og et økende press.⁴⁰ Naturulykker er ofte uforutsigbare, noe som kan gjøre det vanskelig å forebygge naturskader.⁴¹ Usikkerheten rundt hvilke utfordringer globale klimaendringer kan medføre, taler for at det er viktig med en erstatningsordning som sikrer skadelidte i takt med klimaendringene.

Klimaendringene er et sentralt premiss som lovendringene bygger på, og da er spørsmålet om lovendringene har gjort erstatningsordningen bedre tilpassningsdyktig til disse endringene.

³⁰ Se Matthew J. R. Simpson mfl. (2015) *Sea Level Change for Norway: Past and present Observations and Projections to 2100*, rapport 1/2015 s. 8. Se NRK (2018a) <https://www.nrk.no/hordaland/na-kan-du-sjekke-om-huset-ditt-blir-rammet-av-stormflo-1.14297763>.

³¹ Hovelsrud (2007) s. 8. Simpson (2015) s. 9.

³² Hovelsrud (2007) s. 33.

³³ Hovelsrud (2007) s. 8.

³⁴ Hovelsrud (2007) s. 25.

³⁵ Finans Norge (2018) <https://www.naturskade.no/statistikk/>.

³⁶ Finans Norge (2018)

³⁷ NRK (2018b) <https://www.nrk.no/rogaland/kraftig-okning-i-klimarelaterte-flomskader-1.14001611>.

³⁸ Statens naturskadefond (2012) *Årsmelding* s. 8.

³⁹ Statens naturskadefond (2010) *Årsmelding* s. 5.

⁴⁰ Gjennomføring av sikringstiltak vil også påvirke behovet. Dette ansvarsområdet har kommunene, jf. Lov nr. 7/1994 § 20.

⁴¹ ECON (2006) *Samfunn i endring: hva betyr det for naturskadeordningen?* Rapport 2006-085 s. 9.

Hvilke endringer § 4 andre ledd medfører med hensyn til klimaendringene vil drøftes i kapittel 7.

3 Naturskader som dekkes etter naturskadeerstatningsloven

3.1 Erstatningsordningens virkeområde

Naturskadeerstatningsloven⁴² regulerer hvilke skader som dekkes av den statlige erstatningsordningen for naturskader. Loven er utformet slik at den kun dekker naturskader det ikke er mulig å forsikre seg mot ved en alminnelig forsikringsordning, jf. § 2 andre ledd (se punkt 3.1.1). Dersom skaden først er innenfor naturskadeerstatningslovens anvendelsesområde, er erstatningsordningen den eneste muligheten skadelidte har for å få erstatning. Med andre ord innskrenker § 2 andre ledd naturskadeerstatningslovens virkeområde til kun å dekke skader som hverken naturskadeforsikringsloven (heretter forkortet natskforsl.) eller andre forsikringsordninger dekker.

Naturskadeforsikringsloven er en lovpålagt forsikringsordning (heretter kalt forsikringsordningen),⁴³ der forsikringstakerne til alle forsikringsselskap som tilbyr brannskadeforsikring også automatisk er forsikret mot naturskade.⁴⁴ Alle forsikringsselskaper er medlem av en felles skadepool, som utligner forsikringsutbetalingene for naturskadene, jf. natskforsl. § 4. Ordningen trådte i kraft i 1979.⁴⁵ Natskforsl. § 1 første punktum har følgende ordlyd: «Ting⁴⁶ i Norge som er forsikret mot brannskade, er også forsikret mot naturskade, dersom skaden på vedkommende ting ikke dekkes av annen forsikring».

Hovedregelen både etter naturskadeerstatningsloven og naturskadeforsikringsloven er at naturulykken må være den direkte årsaken til skaden, jf. naterstl. § 4 og natskforsl. § 1, se nærmere punkt 5.2.1.

⁴² Heretter kalt 2014-loven.

⁴³ Samme begrepsbruk brukt i Hans Jacob Bull og Anne-Karin Nesdam «Naturskader og naturskadeforsikring: fortid, nåtid, fremtid», *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og trygderett*, 2017 s. 169-203 (s. 172).

⁴⁴ Natskforsl. § 1.

⁴⁵ Lov 6. juni 1930 nr. 20 om forsikringsavtaler (forsikringsavtaleloven), endret ved lov nr. 46/1979, jf. § 81 a første ledd.

⁴⁶ Terminologien «ting» brukes med samme innhold som i naturskadeforsikringsloven.

Proposisjonen nevner eksempler på hva erstatningsordningen dekker.⁴⁷ Eksempelene inkluderer skade på grunnen, skader på bygninger og installasjoner på grunnen. Deretter nevnes objekter⁴⁸ som kan omfattes: «Private veier og bruer, flom- og skredskader på skog, jordbruksareal, kaier, moloer og anlegg for idrett, industri og turisme». Løsøregjenstander dekkes også, men det påpekes at løsøregjenstander vanligvis kan forsikres gjennom en alminnelig forsikringsordning. Eksempler på løsøregjenstander er: «lagring av gjenstander på utendørs lagerområde, virke som er lagret ute, eller frø og flerårige planter som går tapt ved naturskader på jordbruksareal». Avling på rot dekkes ikke.⁴⁹

Ved forsikring av et bolighus eller fritidshus vil naturskadeforsikringsloven også erstatte naturskader på «hage, hageanlegg og gårdsplass oppad begrenset til 5 dekar», og inkluderer eventuell tilførselsvei innenfor denne arealgrensen, jf. § 1 første ledd tredje punktum.⁵⁰ Det betyr at erstatningsordningen kun dekker skader på de nevnte objektene utenfor arealgrensen.

3.1.1 Alminnelige forsikringsordninger

Naturskadeerstatningsloven dekker kun skader det ikke er mulig å forsikre seg mot ved en «alminnelig forsikringsordning», jf. § 2 andre ledd. Med alminnelig forsikringsordninger menes: «en tilgjengelig forsikring på det norske markedet».⁵¹ Videre uttales det: «Alminnelige forsikringsordninger er de mest vanlige med hensyn til erstatning etter naturskader».⁵² Hovedsakelig er tingene som kan brannforsikres etter naturskadeerstatningsloven ment.⁵³ Det avgjørende er om det er mulig å tegne en alminnelig forsikring, ikke om skadelidte faktisk har forsikret seg.⁵⁴

Det kommer ikke klart frem av ordlyden eller proposisjonen om skadelidte forventes å ha en forsikring som er uvanlig, dersom den finnes på det norske forsikringsmarkedet. Trolig vil skadelidte forventes å ha forsikringen så lenge et av de allment tilgjengelige

⁴⁷ Prop.80 L (2013–2014) s. 11.

⁴⁸ Med terminologien «objekt» menes fast eiendom og løsøre, jf. naterstl. § 3 første ledd.

⁴⁹ Jf. naterstl. § 2 tredje ledd. Avling på rot kan dekkes etter Forskrift nr. 56/2012, med hjemmel i Lov 12. mai 1995 nr. 23 om jord (jordlova), jf. §§ 3 og 18.

⁵⁰ Se Ot.prp. nr. 19 (2004–2005) s. 11.

⁵¹ Prop.80 L (2013–2014) s. 57.

⁵² Prop.80 L (2013–2014) s. 16.

⁵³ Naterstl. § 2 andre ledd henviser til natskforsl.

⁵⁴ Prop.80 L (2013–2014) s. 57.

forsikringsselskapene tilbyr forsikring på objektet.⁵⁵ Forsikringsselskapene tilbyr i stor grad lignende forsikringer for samme dekningsobjekt,⁵⁶ og de fleste løse regjensstander kan forsikres etter alminnelige forsikringsordninger.⁵⁷ I praksis har denne problemstillingen derfor liten betydning.

Objekter som ikke omfattes etter disse ordningene er eierens egen risiko, «og må eventuelt forsikres gjennom en spesialavtale».⁵⁸ Loven dekker heller ikke skader som skadelidte «faktisk får dekket» av en forsikring, jf. § 2 andre ledd siste punktum.⁵⁹

3.2 Endringer i dekningsfeltet til naturskadeerstatningsloven

Erstatningsordningen gir skadelidte en lovbestemt rett på erstatning dersom vilkårene i naturskadeerstatningsloven er oppfylt.⁶⁰ I det følgende vil jeg presentere hvilke typer skader erstatningsordningen har omfattet siden ordningens ikrafttredelse i 1961, og identifisere naturskadene som faller utenfor alle erstatningsordninger.

Før naturskadelovens ikrafttredelse i 1961 hadde skadelidte ikke en lovfestet rett på naturskadeerstatning, og naturskader ble kun tilkjent ved billighetserstatning⁶¹, uten en fast erstatningsordning.⁶²

Da loven trådte i kraft i 1961 fantes det et tak på erstatningsordningen.⁶³ Et slikt tak finnes ikke i dagens naturskadeerstatningslov, men erstatningsbeløpet kan reduseres etter reglene om avkorting,⁶⁴ og erstatningsansvaret kan begrenses ved større naturulykker, jf. § 10.⁶⁵

⁵⁵ Eksempelvis omfattes skogforsikring, som kun kan forsikres gjennom Skogbrand, jf. Skogbrand (2018) <https://www.skogbrand.no>. Se *Skogbrands vilkår for skogforsikring*.

⁵⁶ Eksempelvis hytteforsikring og bilforsikring, se bl.a. If (2018) <https://www.if.no/privat> og Gjensidige (2018) https://www.gjensidige.no/privat/forsikring?WT.ac=fp.no-campaign-knapp_forsikringer.

⁵⁷ Prop.80 L (2013–2014) s. 57.

⁵⁸ Prop.80 L (2013–2014) s. 10.

⁵⁹ Loven har hatt samme avgrensning siden 1961, jf. Lov 09. juni 1961 om sikring mot og erstatning for naturskader (naturskadeloven) § 7.

⁶⁰ Meld. St. 33 (2012–2013) s. 60.

⁶¹ En ulovfestet offentlig erstatningsordning der Stortinget med hjemmel i Grunnlovens § 75 d bevilger erstatning, uten at det foreligger noen erstatningsplikt, se Ane Sofie Tømmerås, *Billighetserstatning*, Oslo 2002 s. 26. Begrepet brukes for alle tap der staten ikke har en rettslig plikt til å yte erstatning, jf. Prop.80 L (2013–2014) s. 24, se naterstl. § 4 tredje ledd og naterstl. § 8 (redningsomkostninger).

⁶² NUT 1959: 2 s. 2.

⁶³ NOU 1974: 9 s. 8.

⁶⁴ Naterstl. § 6.

⁶⁵ Se naterstl. § 6. Det ytes ikke erstatning for skader der gjenopprettelsesverdien er mindre enn 20 000 kr, se naterstl. § 5, jf. Forskrift nr. 1085/2015 § 12.

Erstatningsordningen etter 1961-loven ble utformet slik at den i utgangspunktet dekket alle naturskader, med de unntak som fulgte av loven. Unntakene var skade på skog, avling på rot, fartøy, båt eller fiskebruk, kontanter og verdipapirer.⁶⁶ Avling på rot dekkes fortsatt ikke.⁶⁷ 1994-loven inneholdt enda flere unntak for hvilke objekter som kunne dekkes (bl.a. luftfartøy, skilt og antenner),⁶⁸ hvorav de fleste av dem er fjernet i 2014-loven. Endringene var kun ment som en forenkling, ettersom objektene kan forsikres gjennom alminnelige forsikringsordninger.⁶⁹ Stormskader på skog ble tidligere omfattet av ordningen, men ble som hovedregel ikke lenger dekket etter lovendring nr. 98/2004,⁷⁰ og dekkes ikke etter 2014-loven, jf. 2 fjerde ledd.⁷¹ Naturskader i petroleumsvirksomheten faller også utenfor, jf. § 2 femte ledd.

Helt siden 1961-loven har skader som skyldes «lyn, frost (tele) eller tørke» vært unntak for hva som regnes som naturulykker.⁷² Lovteksten ble endret i 2014-loven, der lovteksten ikke lenger nevner unntakene.⁷³ Hverken proposisjonen eller innstillingen nevner at disse unntakene er fjernet, og det fremstår dermed som uklart om unntakene fortsatt gjelder. Naturulykkene oppramset i loven er kun eksempler, jf. ordlyden «så som» (se punkt 4.2). De fleste av unntakene, som tørke- og frostskaider, vil som hovedregel ikke kunne omfattes, fordi de ikke oppfyller vilkåret «naturulykke»,⁷⁴ se punkt 4.1. Unntakene som direkte følger av loven er nå kun «nedbør» og «isgang», jf. § 4 tredje ledd. For nedbørsskader har det alltid vært en snever hjemmel for erstatning ved «særlige forhold».⁷⁵

⁶⁶ Lov 9. juni 1961, jf. § 6.

⁶⁷ Jf. naterstl. § 2 tredje ledd.

⁶⁸ Lov nr. 7/1994 § 5.

⁶⁹ Innst.245 L (2013–2014) s. 3.

⁷⁰ Lov nr. 7/1994 § 5 andre ledd tredje punktum, endret ved lov nr. 98/2004, se § 5 andre punktum.

⁷¹ Stormskader på skog utover forsikringsselskapets ansvarsgrense omfattes av erstatningsordningen, jf. Forskrift nr. 904/2016 § jf. § 18. Se Ot.prp. nr. 19 (2004–2005) s. 5.

⁷² Lov 9. juni 1961, jf. § 6 siste punktum dekket heller ikke skade som skyldtes «angrep av dyr, insekter, bakterier, sopp eller lignende». Se Lov nr. 7/1994 § 4 andre ledd, opphevet ved lov nr. 59/2014.

⁷³ Se naterstl. § 4 tredje ledd.

⁷⁴ Det samme gjelder skader som snøtyngde, dyr, insekter, sopp, og råte.

⁷⁵ Lov 9. juni 1961 § 5 andre ledd.

3.2.1 Endringene i forsikringsordningen

Helt siden brannskadeforsikringer også omfattet en lovpålagt naturskadedekning, ble dekningsområdet for erstatningsordningen betydelig innskrenket, og naturskadeforsikring ble den primære erstatningsordningen.⁷⁶ I 1989 ble naturskadeforsikring regulert i egen lov.⁷⁷

I 2004 ble erstatningsansvar for hage, hageanlegg og gårdsplass innenfor en arealgrense på fem dekar overført fra erstatningsordningen til forsikringsordningen.⁷⁸ Denne lovendringen ble gjort for å spare penger.⁷⁹ Dekningen gjelder kun for arealet tilknyttet bolig og fritidshus, noe som gir næringsdrivende en mindre omfattende erstatning.⁸⁰ I 2014-loven ble kretsen for erstatningsberettigede utvidet til også å omfatte tomtefestere.⁸¹

Ved lovendring i naturskadeforsikringsloven nr. 17/2017 ble relokalisering av bolighus dekket av forsikringsordningen, jf. § 1 tredje ledd første punktum.⁸² Tidligere har naturskadepoolen kun dekket erstatningen på selve verdien av huset, mens staten og kommunen har dekket kostnadene for relokalisering.⁸³ Skadelidte hadde altså tidligere ingen rett på dekning for relokalisering. Bull og Nesdam har poengtert at regelen om relokalisering også burde omfatte næringsdrivende, som etter gjeldende ordning ikke får dekket den delen av tomten som er under næringsbygget.⁸⁴ De fremhever at næringsdrivende betaler den samme forsikringspremien, uten å få det samme forsikringstilbudet, og at dette strider mot solidaritetsprinsippet.⁸⁵

3.2.2 Hovedtrekk i utviklingen

Som en fellesnevner for lovendringene er det to hovedtendenser. For det første er ansvaret for de største utgiftspostene for den statlige erstatningsordningen overført til forsikringsselskapene.⁸⁶ For det andre inneholder ordlyden i 2014-loven ikke like mange unntak for hva som er en naturulykke enn før lovendringen. Trolig vil rettstilstanden i de

⁷⁶ NOU 1974: 9 s. 12. Se Bull og Nesdam (2017) s. 171.

⁷⁷ Lov nr. 70/1989.

⁷⁸ Natskforsl. § 1 første ledd tredje punktum. Se Ot.prp. nr.19 (2004–2005) s. 11.

⁷⁹ Se Ot.prp. nr. 19 (2004–2005) s. 10. Også påpekt av Bull og Nesdam (2017) s. 178.

⁸⁰ Natskforsl. § 1 tredje punktum. Også påpekt av Bull og Nesdam (2017) s. 181.

⁸¹ Prop.80 L (2013–2014) s. 33–34.

⁸² Prop.36 L (2016–2017) s. 12.

⁸³ Prop.36 L (2016–2017) s. 9.

⁸⁴ Bull og Nesdam (2017) s. 180.

⁸⁵ Bull og Nesdam (2017) s. 181.

⁸⁶ Natskforsl. § 1, se NOU 1974: 9 s. 12.

fleste tilfeller være uendret, siden naturskadene ikke vil oppfylle vilkåret «naturulykke», se punkt 4.1.

4 Vilkåret naturulykke

4.1 Begrepet naturulykke

Det følger av ordlyden i § 4 første ledd at: «Erstatning ytes ved naturskade som direkte skyldes naturulykke». Det er dermed to vilkår som må være oppfylt for at en naturskade kan erstattes: et krav om «direkte skyldes» og et krav om at skaden skyldes en «naturulykke». Dette delkapittelet vil fremstille innholdet i vilkåret «naturulykke», mens årsaksvilkåret «direkte skyldes» behandles under kapittel 5. De nærmere vilkårene for hver enkelt naturulykke presiseres under punkt 5.3.

En naturlig språklig forståelse av begrepet «naturskade» i naturskadeerstatningsloven § 4 første ledd, taler for at alle skader påført av naturkreftene omfattes, og ikke kun naturkreftene som omfattes av vilkåret «naturulykke». Derimot uttales det i proposisjonen: «Naturskadeloven § 4 første ledd sier at «ved naturskade forstås skade som direkte skyldes naturulykke». I dette ligger for det første at årsaken må skyldes *naturulykke*».⁸⁷

Formuleringen skiller seg fra § 4 første ledd, ved at begrepet naturskade og naturulykke tillegges samme betydning. Naturskadeloven § 20 første ledd har en lignende formulering: «Med naturskade menes naturskade slik det fremgår av naturskadeerstatningsloven § 4 første ledd». Språklig sett er det mer naturlig å skille mellom begrepene, siden en skade kan være forårsaket av naturkrefter selv om vilkåret «naturulykke» ikke er oppfylt,⁸⁸ og det blir mer presist å definere disse som naturskader enn det mer generelle begrepet «skader». Denne oppgaven vil derfor skille mellom begrepene.

Naturskadeerstatningsloven inneholder eksempler på naturulykker: «så som skred, storm, flom, stormflo, jordskjelv og vulkanutbrudd», jf. § 4 første ledd. Eksempelene på naturulykker

⁸⁷ Prop.80 L (2013–2014) s. 37. Se NUT 1959: 2 s. 49.

⁸⁸ Se bl.a. NSN-2016-27577, NSN-2016-27463, NSN-2016-29435 og NSN-2016-28198.

i naturskadeerstatningsloven er ikke uttømmende, jf. ordlyden «så som».⁸⁹ Ifølge proposisjonen vil for eksempel også flodbølger og meteornedslag omfattes.⁹⁰

Videre kreves det at skaden har «karakteren av en ulykke».⁹¹ I forarbeidene ble dette konstatert med et eksempel på en elv som i tidens løp graver bort deler av en eiendom. Denne situasjonen ble sammenlignet med erosjon som utløser et ras.⁹² Kun det sistnevnte tilfellet leder til erstatning. Eksempelet taler for at naturulykker er plutselige begivenheter som er utløst av naturkreftene, ikke skader som oppstår over lengre tid. Tørke og isgang er eksempler på ulykker som oppstår over tid, og vil derfor som hovedregel ikke erstattes, selv om unntakene ikke uttrykkelig følger av gjeldende lov.⁹³ Lynskader vil derimot oppstå innenfor et kort tidsrom, og derfor bære preg av å være en ulykke, i likhet med lovens opplistede naturulykker. Dette taler for at lynskader kan dekkes, jf. ordlyden «så som» i § 4 første ledd. Om lynskader (eller de andre unntakene som er fjernet fra loven) nå kan dekkes, synes ikke å være fullstendig avklart.

I Rt.1997 s. 550 (Permafrost-dommen) ble begrepet naturulykke behandlet. Problemstillingen var om smeltende permafrost som hadde ført til setningsskader på en bolig⁹⁴ var en naturulykke etter naturskadeerstatningsloven.⁹⁵ Høyesterett uttalte at noen utgangspunkter for om en hendelse er en naturulykke er at den er «intradt plutselig, uventet og upåregnelig og [om den] senere lar seg sted- og tidfeste», men presiserte at denne definisjonen «ikke [gir] en klar og avgjørende avgrensning av begrepet ulykke».⁹⁶ Avgjørelsen ble bygget på en konkret vurdering. Høyesterett mente at ordlyden «eller lignende»⁹⁷ uttrykkelig åpner opp for å bygge på en vurdering som omfatter naturulykker som ikke er nevnt eller drøftet i lovforarbeidene. Det legges til grunn at det neppe vil ha vidtrekkende konsekvenser å anse permafrost som en

⁸⁹ Se nærmere punkt 4.2.

⁹⁰ Prop.80 L (2013–2014) s. 58.

⁹¹ NUT 1959: 2 s. 50.

⁹² NOU 1974: 9 s. 24, NUT 1959: 2 s. 49 sml. Prop.80 L (2013–2014) s. 37.

⁹³ Skader som skyldes «angrep av dyr, insekter, bakterier, sopp eller lignende» vil også som regel oppstå over lengre tid.

⁹⁴ En bolig kan normalt forsikres mot naturskade gjennom en alminnelig forsikringsordning, jf. naterstl. § 2 andre ledd. Denne saken fremstår som spesiell, siden dekningsobjektet normalt ikke dekkes av erstatningsordningen. Saken er et eksempel på at vilkåret naturulykke omfatter mer etter erstatningsordningen enn forsikringsordningen (se punkt 4.2). Skadelidte hadde i en tidligere rettsavgjørelse krevd erstatning av forsikringsselskapet, men ikke fått medhold, se Rt.1997 s. 550 (s. 551).

⁹⁵ Før lovendring nr. 59/2014 kalt naturskadeloven, se lov nr. 7/1994.

⁹⁶ Rt. 1997 s. 550 (s. 556). Også uttalt i NUT 1959: 2 s. 34 og 50.

⁹⁷ Lov nr. 7/1994 § 4 bruker ordlyden «eller lignende», opphevet ved lov 59/2014. Ordlydsendringen var ikke ment å være en endring i rettstilstanden, jf. Prop.80 L (2013–2014) s. 58.

ulykke.⁹⁸ Denne uttalelsen kan tas til inntekt for at prosessøkonomi tillegges vekt ved vurderingen. Det er flere steder i forarbeidene pekt på prosessøkonomiske hensyn ved vurderingen av hvor mye erstatningsordningen for naturskader skal omfatte.⁹⁹ Konsekvensbetraktninger ble i dommen kun tillagt begrenset vekt.¹⁰⁰ Skadelidte fikk medhold i at permafrosten var en naturulykke.

Ifølge forarbeidene opereres det med et skille mellom årsaker som er naturulykker og årsaker som er en «ordinær påvirkning av naturkreftene».¹⁰¹ Det fremlegges videre at eieren selv må ta ansvar for risikoen ved vanlige påvirkninger av naturkreftene. Etter proposisjonen må det foreligge «ekstraordinære eller uvanlige forhold» for at skaden kan erstattes.¹⁰² Det kreves altså en viss terskel for at naturskaden skal omfattes av vilkåret naturulykke.¹⁰³ I nemndspraksis finnes en rekke eksempler på at naturskader har oppstått, men der erstatning ikke er blitt tilkjent fordi vilkåret ikke var oppfylt (se nærmere under punkt 5.3).¹⁰⁴

4.2 Innholdet i begrepene «så som» og «eller lignende»

Av naturskadeforsikringsloven § 1 andre punktum følger vilkårene for hva en naturskade er etter forsikringsordningen. Ordlyden er identisk med naterstl. § 4 første ledd. Det nærmere innholdet i vilkårene for hver enkelt naturulykke som følger av ordlyden er de samme etter begge lovene.¹⁰⁵ Spørsmålet er om de opplistede naturulykkene er uttømmende. Helt til ikrafttreddelsen av 2014-loven skilte ordlyden i naturskadeerstatningsloven¹⁰⁶ seg fra naturskadeforsikringsloven, ved at erstatningsordningen brukte ordlyden: «eller lignende»: «Ved naturskade forstås skade som direkte skyldes naturulykke, såsom [...] *eller lignende*» (min utheving).¹⁰⁷ I Permafrost-dommen tolket Høyesterett ordlyden på den måten at den åpner for å ta med tilfeller «som ikke er nevnt eller drøftet i lovforarbeidene».¹⁰⁸

I Ot.prp.nr. 46 (1978–1979) ble følgende uttalt om forsikringsordningen: ««eller lignende» er sløffet for å få en klar avgrensning av de skadeårsaker som gir forsikringsdekning».¹⁰⁹

⁹⁸ Rt. 1997 s. 550 (s. 558).

⁹⁹ Ot.prp. nr. 12 (1993–1994) s. 25, Prop.80 L (2013–2014) s. 11 og s. 38.

¹⁰⁰ Rt. 1997 s. 550 (s. 557).

¹⁰¹ Prop.80 L (2013–2014) s. 37.

¹⁰² Prop.80 L (2013–2014) s. 37. Se Ot.prp. nr. 46 (1978–1979) s. 12.

¹⁰³ NUT 1959:2 s. 50–51. Se også ECON (2006) s. 13–16.

¹⁰⁴ For eksempel: NSK-2016-23635, NSK-2017-68037. Se under punkt 5.3.

¹⁰⁵ Dette synes forutsatt ved at lov nr. 70/1989 viser til lov nr. 59/2014.

¹⁰⁶ Lov nr. 7/1994, opphevet ved lov nr. 59/2014.

¹⁰⁷ Lov nr. 7/1994, opphevet ved lov nr. 59/2014.

¹⁰⁸ Rt.1997 s. 550 (s. 557).

¹⁰⁹ Ot.prp.nr. 46 (1978–1979) s. 33.

Departementets forutsetning var at den statlige erstatningsordningen skulle utbetale erstatning for ting som er sikret mot brannskade etter naturskadeforsikringsloven, men der en annen naturulykke er inntruffet enn de som står opplistet i loven.¹¹⁰

I naturskadeerstatningsloven har ordlyden «eller lignende» også blitt sløyfet, men uten at det er ment å endre rettsstilstanden. Naturulykkene nevnt i § 4 første ledd er fremdeles kun ment å være eksempler.¹¹¹ I videreføringen av rettsstilstanden ligger det en forutsetning om at begrepet «så som» vil erstatte virkeområdet til «eller lignende». Endringen er uheldig ettersom ordlyden nå er identisk med vilkåret etter forsikringsordningen, uten at innholdet er det samme.¹¹² Erstatningsordningen åpner altså for å gi erstatning for flere ulike naturulykker enn forsikringsordningen.

Dette innebærer for eksempel at lynskader ikke er en naturulykke som forsikringsselskapene er pliktet til å forsikre, siden naturulykken ikke omfattes av ordlyden i naturskadeforsikringsloven § 1. Som oftest vil selskapene likevel dekke lynskader.¹¹³ Selskapene dekker vanligvis også andre naturskader som ikke er lovpålagt.¹¹⁴

¹¹⁰ Ot.prp. nr. 46 (1978–1979) s. 33. Sml. Rt.1997 s. 550 (Permafrost).

¹¹¹ Prop.80 L (2013–2014) s. 11.

¹¹² Også påpekt av Bull og Nesdam (2017) s. 198.

¹¹³ Bl.a. *Ifs vilkår for bygningsforsikring* punkt 4.2, *Storebrands vilkår for husforsikring* punkt B.4.2. og *Gjensidiges vilkår for husforsikring*.

¹¹⁴ Vanninntrenging er et eksempel på en skade som forsikringen ofte dekker, men som ikke nødvendigvis skyldes «flom» i lovens forstand, se bl.a. *Ifs vilkår for bygningsforsikring* punkt 4.4, *Storebrands vilkår for husforsikring* punkt B.4.8, og *Gjensidiges vilkår for husforsikring*.

5 Vilkåret årsakssammenheng

5.1 Årsakskravet sammenlignet med alminnelige erstatningsrettslige regler

Det fremkommer av proposisjonen at det gjelder et strengere årsakskrav i naturskadeerstatningsloven sammenlignet med alminnelig erstatningsrett.¹¹⁵ Hva som ligger i dette skillet blir ikke nærmere forklart i forarbeidene til 2014-loven. I dette kapittelet vil forskjellene mellom kravet til at skaden «direkte skyldes» en naturulykke etter naturskadeerstatningsloven § 4 og kravet til årsakssammenheng etter alminnelige erstatningsrettslige regler drøftes. Denne sammenligningen er relevant ettersom den uttrykkelig er nevnt i forarbeidene, og inviterer til nærmere drøftelse av hvordan reglene skiller seg fra hverandre. En sammenligning med alminnelige erstatningsrettslige regler kan bidra til å bygge opp et begrepsapparat som er egnet til å analysere den spesielle reguleringen etter naturskadeerstatningsloven, og da særlig for å skarpstille analysen av det nye vilkåret i § 4 andre ledd: «nærliggende følge», jf. kapittel 6.

5.1.1 Grunnvilkårene for erstatning

Etter alminnelig erstatningsrett er det tre grunnvilkår som må være til stede for å ha rett til erstatning, der det første er at det må foreligge et ansvar grunnlag. Erstatningskravet etter alminnelig erstatningsrett vil vanligvis knytte seg til en påstått skadevolder.¹¹⁶ Ved naturskader er ansvaret knyttet opp til skadeårsaken. Etter naturskadeerstatningsloven vil en begivenhet i form av en naturulykke utløse et erstatningsansvar fra staten: «Eier av fast eiendom eller løsøre har *krav* på erstatning etter denne loven» (min utheving), jf. § 3 første ledd.¹¹⁷

Det andre grunnvilkåret er at skaden må kunne knyttes til et økonomisk tap, der hovedregelen er at skadelidte skal stilles økonomisk som om skaden ikke har skjedd.¹¹⁸ Ved tingsskader er dette den klare hovedregelen, mens regelen gjelder med modifikasjoner for ikke-økonomisk tap ved personskader, jf. skadeserstatningsloven § 3-2 og § 3-5. Naturskadeerstatningslovens

¹¹⁵ Prop.80 L (2013–2014) s. 11.

¹¹⁶ Sml. ved forsikring, der forsikringsselskapet overtar den økonomiske risikoen, se Hans Jacob Bull, *Forsikringsrett*, Oslo 2008 s. 28.

¹¹⁷ Meld. St. 33 (2012–2013) s. 60.

¹¹⁸ Se Lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning (skadeserstatningsloven) § 4-1. Dette er sikker rett, se bl.a. Viggo Hagstrøm og Are Stenvik, *Erstatningsrett*, Oslo 2015 s. 47, Peter Lødrup og Morten Kjelland, *Lærebok i erstatningsrett*, 6. utgave, Oslo 2009 s. 50.

formål er derimot ikke å gi full kompensasjon for skadelidtes økonomiske tap, men å «sette ham i stand til å fortsette sin virksomhet¹¹⁹ etter en naturskade», se naterstl. § 1.¹²⁰ Etter alminnelig erstatningsrett kreves det også at skaden dekker en erstatningsrettslig vernet interesse.¹²¹ Det er klart at naturskader er en interesse lovgiver ønsker å verne, ettersom erstatningsordningen gir rett på slik erstatning.

Det tredje grunnvilkåret er et krav om årsakssammenheng. Det er dette siste vilkåret som er problematisk og krever nærmere analyse.

5.1.2 Innholdet i kravet om årsakssammenheng

Kravene til årsakssammenheng etter alminnelig erstatningsrett er hovedsakelig ulovfestet.¹²² I naturskadeerstatningsloven er kravet lovfestet, og virkeområdet beror derfor på en tolkning av lovens ordlyd. Betingelseslæren er den ledende læren om årsakssammenheng i erstatningsretten.¹²³ Læren har sitt utspring i Rt. 1992 s. 64 (P-pilledom II), og har fått bred tilslutning i juridisk teori og etterfølgende rettspraksis.¹²⁴ Betingelseslæren rubriseres vanligvis under den faktiske siden av kravet til årsakssammenheng.¹²⁵ Vurderingstemaet er om hendelsen er en «nødvendig betingelse» for skadeutfallet.¹²⁶ I dette ligger en vurdering av om skaden ikke hadde skjedd om handlingen eller unnlåtelsen tenkes borte. I uttrykket «nødvendig» vurderte Høyesterett i tillegg om årsaken hadde vært «så vidt vesentlig i årsaksbildet at det er naturlig å knytte ansvar til den».¹²⁷ Denne vurderingen har i juridisk teori senere blitt omtalt som uvesentlighetslæren,¹²⁸ eller «vesentlighetslæra»,¹²⁹ og er et rettslig krav. Etter betingelseslæren vil naturulykker i de fleste tilfeller være en nødvendig betingelse for naturskaden.

¹¹⁹ Begrepet skal tolkes utvidende, og omfatter også objekter utenfor næringsvirksomhet, jf. Prop.80. L (2013–2014) s. 57.

¹²⁰ Rt. 2011 s. 105 (avsnitt 42). Formålet ble lovfestet ved lov nr. 59/2014, jf. § 1.

¹²¹ Lødrup (2009) s. 388, Hagstrøm og Stenvik (2015) s. 48.

¹²² Lødrup (2009) s. 325.

¹²³ Læren har en lang tradisjon i norsk erstatningsrett, se Hagstrøm og Stenvik (2015) s. 353, Fredrik Stang, *Erstatningsansvar*, Oslo 1919 s. 66.

¹²⁴ Eksempler fra rettspraksis: Rt. 2001 s. 320 «Nielsen» (s. 329), Rt. 2007 s. 158 «Pseudoanfall» (avsnitt 62) og Rt. 2007 s. 172 «Schizofreni» (avsnitt 42). Eksempler fra juridisk teori: Lødrup (2009) s. 329 og Hagstrøm og Stenvik (2015) s. 353.

¹²⁵ Det skilles mellom faktisk og rettslig årsakssammenheng, se Rt.1992 s. 64 på s. 69, Hagstrøm og Stenvik (2015) s. 394 og Stang (1919) s. 72.

¹²⁶ Rt.1992 s. 64 (s. 70).

¹²⁷ Rt.1992 s. 64 (s. 70).

¹²⁸ Bl.a. Hagstrøm og Stenvik (2015)

¹²⁹ Nils Nygaard, *Skade og ansvar*, 6. utgave, Oslo 2007 s. 325.

Ifølge Stang har enhver begivenhet utallige antall årsaker, der alle er nødvendige for at skaden skal inntreffe.¹³⁰ Spørsmålet er hvor den rettslige avgrensningen av erstatningsansvaret skal trekkes. Stang trakk denne grensen ved årsakens adekvans, altså påregnelighet.¹³¹

Adekvanslæren og uvesentlighetslæren begrenser det erstatningsrettslige ansvaret ved å stille rettslige krav til årsakssammenhengen.¹³² Adekvanslæren skiller ut upåregnelige, fjerne og avledede følger av årsaken som det ikke er naturlig å knytte noe ansvar til.¹³³ Både adekvanslæren og uvesentlighetslæren tar hensyn til hva ansvaret med rimelighet kan knyttes til.¹³⁴ Et skille mellom de to lærene er hovedtyngdepunktet årsakskravet vurderes fra, med hensyn til hvilket perspektiv som danner grunnlag for vurderingen. Både Nygaard, Hagstrøm og Stenvik mener adekvanslæren legger hovedvekten på påregnelighet med utgangspunkt i kunnskap på skadetidspunktet, altså i et forhåndsperspektiv. Uvesentlighetslæren legger derimot hovedvekten på det kvantitative bidraget årsaken har på skaden i et tilbakeskuende perspektiv.¹³⁵ I rettspraksis kan terminologien variere.¹³⁶

5.1.3 Årsakskravet «direkte skyldes» sammenlignet med betingelseslæren

Det uttales i proposisjonen at årsakskravet etter naturskadeerstatningsloven er strengere enn etter alminnelige erstatningsrettslige regler.¹³⁷ Dette er viktige orienteringspunkter som viser at vurderingen etter alminnelig erstatningsrett ligger til grunn for vurderingen etter naturskadeerstatningsloven. Årsakskravet «direkte skyldes» kommer etter en slik tolkning i tillegg til årsakskravet etter betingelseslæren, der betingelseslæren er et minimumsvilkår.

Ved vurderingen om det har vært en naturulykke etter naturskadeerstatningsloven, blir «direkte skyldes»¹³⁸ en adekvansbegrensning i formell lov. Avgrensningen skiller seg fra den alminnelige erstatningsretten ved at det i tillegg til kravet «skyldes», stilles et «direkte»-krav til årsakssammenhengen.¹³⁹

¹³⁰ Stang (1919) s. 66–67. Denne læren blir kalt ekvivalensteorien, se Nygaard (2007) s. 323.

¹³¹ Stang (1919) s. 77.

¹³² Hagstrøm og Stenvik (2015) s. 398.

¹³³ Læren er forankret i rettspraksis, og er bl.a. formulert i Rt. 2007 s. 172 «Schizofreni» (avsnitt 66). Se Hagstrøm og Stenvik (2015) s. 401.

¹³⁴ Hagstrøm og Stenvik (2015) s. 398.

¹³⁵ Hagstrøm og Stenvik (2015) s. 401 og Nygaard (2007) s. 362.

¹³⁶ Nygaard (2007) s. 361.

¹³⁷ Prop.80 L (2013–2014) s. 11 og 37.

¹³⁸ Heretter kalt direktekravet.

¹³⁹ Sml. Begrepet «voldes» etter arbeidsgiveransvaret i skadeserstatningsloven § 2-1, eller «forårsaket» etter Lov 24. juni 1994 nr. 39 om sjøfarten (sjøloven) § 151. Disse begrepene er kun henvisninger til det alminnelige ulovfestede årsakskravet, se Hagstrøm og Stenvik (2015) s. 253-354.

I direktekravet ligger det ikke et eksplisitt krav til påregnelighet, som er et vilkår under adekvanslæren etter alminnelig erstatningsrett.¹⁴⁰ I praksis vil likevel direktekravet være et mye strengere krav, siden det utelukker mellomliggende årsaksfaktorer i en årsaksrekke. I påregnelighetsspørsmålet har direktekravet likheter med tingsskadeforsikringen, ettersom forsikring gis når den risikobegivenheten skadelidte er forsikret mot forekommer. Påregnelighet og risiko blir forhåndsvurdert av forsikringsselskapene, og gjenspeiles i de skadeårsakene som etter vilkårene uttrykkelig ikke dekkes.¹⁴¹ Årsaksvilkåret i forsikringsretten er ikke regulert i forsikringsavtaleloven,¹⁴² og kan derfor utformes av forsikringsselskapene. I utgangspunktet vil betingelseslæren fungere som minstevilkår for om det foreligger juridisk relevant årsakssammenheng etter forsikringsavtalen.¹⁴³

Samvirkende skadeårsaker er et typisk eksempel på at naturskadeerstatningsloven har et snevrere virkeområde enn etter alminnelig erstatningsrett. Dette forutsetter at det ikke må trekkes en grense mot inadekvans, typisk upåregnelighet, som forekommer sjelden og som oftest er uaktuelt.¹⁴⁴ Samvirkende skadeårsaker er tilfeller der årsakene hver for seg er nødvendige, men ikke tilstrekkelige til å forårsake skaden.¹⁴⁵ Etter alminnelig erstatningsrett er både disponerende og utløsende årsaker ansvarsbetingende.¹⁴⁶ Naturskadeerstatningsloven differensierer derimot mellom direkte og indirekte¹⁴⁷ naturskade, og vil som konsekvens kun erstatte den utløsende årsaksfaktoren. Etter betingelseslæren vil ansvarsbegrensningen innebære at også flere skadevoldere kan stå ansvarlig for samme skade.¹⁴⁸ Dersom flere utløsende skadeårsaker har virket samtidig etter naturskadeerstatningsloven, kan skaden erstattes så lenge én av årsakene er en naturulykke, forutsatt at direktekravet er oppfylt. Dette gjelder for eksempel dersom en tredjeperson har bidratt til å gjøre skadeomfanget mer omfattende, jf. naterstl. § 16 første ledd.

¹⁴⁰ Påregnelighet vil likevel være av betydning ved vurderingen av vilkåret naturulykke, jf. uttrykket «upåregnelig» i Rt.1997 s. 550 (Permafrost), se punkt 4.1.

¹⁴¹ Bull (2008) s. 218.

¹⁴² Lov 16. juni 1989 nr. 69 om forsikringsavtaler (forsikringsavtaleloven).

¹⁴³ Bull (2008) s. 244 og Trine-Lise Wilhelmsen «Årsaksprinsipper og tolkningsprinsipper i forsikringsretten», *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og velferdsrett*, 2011 s. 235.

¹⁴⁴ Naturulykken behøver ikke være upåregnelig, men det kreves at skaden forebygges dersom det er mulig, jf. naterstl. § 6 første ledd bokstav c.

¹⁴⁵ Lødrup (2009) s. 331 og Hagstrøm og Stenvik (2015) s. 363.

¹⁴⁶ Avgjørende er om betingelsen var «nødvendig», jf. Rt. 1992 s. 64 (s. 70). Se Hagstrøm og Stenvik (2015) s. 364 og 492.

¹⁴⁷ Begrepet betegner alle skader som ikke er direkte etter § 4, og brukes på samme måte i proposisjonen.

¹⁴⁸ Bjarte Askeland, *Tapsfordeling og regress ved erstatningsoppgjør*, Oslo 2006, s. 183.

5.2 Årsaksvilkåret etter naturskadeerstatningsloven § 4

Dette delkapittelet og delkapittel 5.3 vil gjennomgå gjeldene rett etter årsakskravet i § 4 for å danne grunnlag for hvilke årsaker som omfattes av «nærliggende følge» etter andre ledd.

Hovedvilkåret etter naturskadeerstatningsloven følger av § 4 første ledd og har følgende ordlyd:

«Erstatning ytes ved naturskade som direkte skyldes naturulykke ...».

For å utdype hva som ligger i ordlyden «direkte skyldes» viser proposisjonen til to saker fra rettspraksis som omhandler årsakskravet: RG-2006-1615 (Borgating) og Rt. 2011 s. 105.

Ettersom lovgiver har vist til dommene, illustrerer disse hva som ligger i årsakskravet etter gjeldende rett. Begge dommene henviser til tidligere forarbeider, og bruker disse aktivt for å tolke årsakskravet. Av hensyn til en oversiktlig fremstilling vil forarbeidene presenteres først.

5.2.1 Forarbeidenes uttalelser om direktekravet

I utvalgsinnstillingen av 1959 ble følgende uttalt om årsakskravet:

«Skaden må være voldt umiddelbart ved naturulykke. Fjernere følger av ulykken kommer ikke i betraktning, f.eks. skade på varer som må lagres ute fordi lagerhuset er ødelagt av ras».¹⁴⁹

Senere i Ot.prp.nr. 12 (1993–1994) s. 25 ble eksempelet fra 1959 gjengitt, og det ble i den sammenheng uttalt at eksempelet «iallfall [er] fjernere enn skader på grunn av regn som volder skade fordi det samtidig er storm». Vannskader som følge av storm vil altså ikke dekkes etter noen av ordningene, siden kun stormen er den direkte skadeårsaken.

Proposisjonen drøfter om det fjernere eksempelet for hva som er indirekte årsak i 1959 gir grunnlag for en mindre streng tolkning av direktekravet etter erstatningsordningen enn forsikringsordningen, som begge har tolket «direkte skyldes» likt.¹⁵⁰ På bakgrunn av den fjerne følgen i 1959, drøftes det hvorvidt det er rettslig grunnlag for å gi erstatning i tilfeller der «den oppståtte skade ikke er tenkelig uten den sekundære årsak [...] og årsaksforholdet ikke er påvirket av andre begivenheter i mellomtiden».¹⁵¹ Proposisjonen viser til at det

¹⁴⁹ NUT 1959: 2 s. 50.

¹⁵⁰ Ot.prp.nr. 12 (1993–1994) s. 25.

¹⁵¹ Sivilombudsmannen gjorde samme vurdering i SOMB-2003-96, se punkt 5.3.4.

foreligger en praksis som er fast og langvarig, og uttaler at endringer i hvordan direktekravet tolkes må innføres med lovendring.¹⁵²

Det uttales videre at en slik lovendring har vært vurdert ved å fjerne ordlyden «direkte», og dermed avgjøre naturskadesakene på samme måte som etter alminnelig erstatningsrett.¹⁵³

Endringen ble ikke gjennomført. Beslutningen hadde følgende tre grunner:

«For det første sammenhengen med de tilsvarende regler i forsikringslovgivningen [...]»¹⁵⁴ For det andre fordi den praksis som føres på grunnlag av gjeldende lov i de fleste tilfelle gir rimelige resultater,¹⁵⁵ og for det tredje fordi en oppmyking vil kunne lede til utgifter for det offentlige av en størrelsesorden som det er vanskelig å ha noen mening om».

Det fremgår således av proposisjonen til 1994-loven at det strenge årsakskravet er et bevisst valg av lovgiver. Det at lovens § 4 første ledd har den samme ordlyden etter lovendringen i 2014, taler for at grunnene nevnt i proposisjonen til 1994-loven fortsatt gjør seg gjeldende.

Uttalelsen i proposisjonen til 2014-loven, om at årsakskravet avtegner seg i en etablert forvaltnings- og rettspraksis,¹⁵⁶ inviterer til å tolke praksisen og taler for at disse kildene gir et godt bilde av gjeldende rett.

5.2.2 Rettspraksis relatert til årsakskravet

Lagmannsrettskjennelsen RG-2006-1615 gjaldt flere klager på takseringen gjennomført av den statlige erstatningsordningen for naturskader.¹⁵⁷ Sakene gjaldt skader forårsaket av flom i Lierelva. I den ene saken anførte grunneieren at utbedring og sikring var samme sak, fordi

¹⁵² Naterstl. § 4 andre ledd er en slik lovendring.

¹⁵³ «eventuelt ved at det til dette begrepet knyttes kvalitetskrav som «utvilsomt», «klart» e.l.», jf. Ot.prp.nr. 12 (1993–1994) s. 25.

¹⁵⁴ Direktekravet har det samme innholdet etter begge lovene.

¹⁵⁵ Antall saker som havner i klagenemnda (se naterstl. § 20, jf. § 21 andre ledd) er få sammenlignet med antall søknader som behandles av Landbruksdirektoratet (jf. § 11, se Forskrift nr. 1085/2015). For eksempel ble det truffet vedtak i 1151 saker i 2016, herav kun 75 klagesaker, se Statens naturskadefond (2016) *Årsmelding* s. 19. I 2014 var det 147 klagesaker av 2114 vedtak, se Statens naturskadefond (2014) *Årsmelding* s. 14. Gjennomsnittlig behandles 1350 søknader årlig, se Prop.80 L (2013–2014) s. 14.

¹⁵⁶ Prop.80 L (2013–2014) s. 37.

¹⁵⁷ Før endring ved lov nr. 59/2014 kalt Statens naturskadefond. Se Prop.80 L (2013–2014) s. 26.

gjenoppretting etter et steinras bare kunne gjøres ved å sikre elven med steiner. Om årsakskravet uttales det:

«Det skal altså legges et relativt strengt årsakskrav til grunn for vurderingen av om det dreier seg om naturskade. I nærværende sak vil dette ha betydning i forhold til grensen mellom skader og verditap som skyldes grunnforhold i sin alminnelighet, og det som direkte er henførbart til flommen».¹⁵⁸

Her uttalte Lagmannsretten at det forelå samvirkende årsaker, og at kostnadene til gjenoppretting måtte: «vurderes i lys av flommens relative betydning for skadens inntreden og omfang».¹⁵⁹ I dette ligger det at kun de skadene som direkte skyldes naturulykken kan erstattes, og at skaden kan avkortes dersom for eksempel gjenopprettingskostnadene er vesentlig høyere enn bruksverdien, jf. § 6 første ledd bokstav a.¹⁶⁰ Ingen av de fem grunneierne som klagde på vedtaket fikk medhold.

Kjennelsen bruker i stor grad den samme formuleringen av årsakskravet som i de tidligere forarbeidene Ot.prp.nr. 12 (1993–1994).¹⁶¹ Når forarbeidene til 2014-loven støtter seg til denne formuleringen, taler det for at kjennelsens tolkning samsvarer med hva lovgiver har ment med årsakskravet. Henvisningen viser at rettsstilstanden ikke har utviklet seg på dette punktet.

Den andre dommen proposisjonen bruker for å beskrive årsakskravet er Rt.2011 s. 105. Det nevnes innledningsvis i dommen at de er enige i det standpunktet RG-2006-1615 bygger på.¹⁶² Uttalelsen styrker den rettskildemessige vekten til lagmannsrettens dom ved tolkningen av årsakskravet.¹⁶³

Høyesterettsdommen Rt. 2011 s. 105 gjaldt en jordbrukseiendom som befant seg på et utsatt kvikkleireområde, der deler av skaden besto av nedsatt motstandsdyktighet for fremtidige flomskader. Eieren krevde erstatning for den verdiforringelse den nedsatte

¹⁵⁸ Denne delen av dommen siteres det til i Prop.80 L (2013–2014) på s. 37.

¹⁵⁹ Lignende ordlyd i Lov nr. 59/2014 § 6 første ledd bokstav b.

¹⁶⁰ Lov nr. 7/1994 § 11 andre ledd nr. 2, opphevet ved lov nr. 59/2014.

¹⁶¹ Ot.prp.nr. 12 (1993–1994) s. 25.

¹⁶² Rt. 2011 s. 105 (avsnitt 35).

¹⁶³ Se Eckhoff og Helgesen (2001) s. 162.

motstandsdyktigheten mot flomskader representerte.¹⁶⁴ Høyesterett uttalte at gjenopprettingsverdien måtte stå i et rimelig forhold til bruksverdien.¹⁶⁵ Videre ble det uttalt at skaden skal takseres til verdiforringelsen skaden medfører, dersom den ikke kan gjenoprettes.¹⁶⁶ Men en slik verdiforringelse omfattet ikke et tap i salgsverdi for tapt flomvern. Det ble trukket et klart skille mellom erstatning for gjenoppretting og sikringstiltak.¹⁶⁷ Konklusjonen Høyesterett kom til var at lovens strenge årsakskrav, sammenholdt med naturskadeerstatningslovens formål,¹⁶⁸ tilsier at tapt flomvern ikke kan betraktes som naturskade.¹⁶⁹ Om årsakskravet uttalte Høyesterett følgende i avsnitt 44: «Naturskade er definert i § 4, og det legges til grunn et strengt årsakskrav, jf. at naturskade er skade som «direkte skyldes» blant annet flom».

Årsakskravet var ikke alene avgjørende i disse sakene. Det er ikke så ofte årsakskravet alene problematiseres i forvaltnings- og rettspraksis (se punkt 5.3). Dommene viser likevel hvordan årsakskravet er tolket i rettspraksis. Spørsmålet er da hvordan kravet tolkes i forvaltningspraksis.

5.3 Tolkning av årsakskravet i forvaltningspraksis

I dette kapittelet vil årsakskravet bli eksemplifisert ved å presentere flere representative saker fra klagenemnda. De sakene som følger 1994-loven utdyper hvilken praksis lovgiver har uttalt skal fortsette ved tolkning av 2014-loven. Sakene avgjort etter ikrafttreddelsen av 2014-loven viser om praksisen er den samme i dag. Dersom saksavgjørelsene fra 2017 eller senere er avgjort etter 1994-loven, vil dette presiseres.

Etter en gjennomgang av en rekke saker behandlet av klagenemnda, registreres det at det er mulig å kategorisere sakene i flere typiske skadetilfeller som det ikke gis erstatning for. Det er de samme problemstillingene som i stor grad oppstår innenfor samme type naturulykke. Naturulykkene det finnes flest saker på er: «skred, storm, flom [og] stormflo», jf. § 4 første ledd, og er følgelig de skadekategoriene som her vil analyseres.¹⁷⁰ Dette er saker der vilkåret

¹⁶⁴ Rt. 2011 s. 105 (avsnitt 24).

¹⁶⁵ Rt. 2011 s. 105 (avsnitt 37). Dette er nå lovfestet, jf. § 5 andre ledd.

¹⁶⁶ Lov nr. 7/1994 § 10 tredje ledd, opphevet ved lov nr. 59/2014 § 5 andre ledd.

¹⁶⁷ Rt. 2001 s. 105 (avsnitt 41).

¹⁶⁸ Se punkt 5.1.1.

¹⁶⁹ Rt. 2011 s. 105 (avsnitt 45).

¹⁷⁰ Jordskjelv og vulkanutbrudd er nevnt i loven, men er lite praktiske eksempler, se ECON (2006) s. 7 og s. 16.

«direkte skyldes» ikke er oppfylt, jf. § 4 første ledd.¹⁷¹ En del av sakene problematiserer hovedsakelig det kumulative kravet til «naturulykke». Det finnes relativt få saker der direktekravet alene er blitt problematisert.

5.3.1 Stormflo

For å få erstatning etter stormflo, kreves det en vannstand som minimum tilsvarer en fem års gjentaksintervall.¹⁷² Dette kravet følger ikke av loven eller forarbeidene, men av etterfølgende rettspraksis.¹⁷³ Stormflo oppstår når stormen presser sjøen inn over land,¹⁷⁴ men det er ingen forutsetning at det er storm i det aktuelle området.¹⁷⁵ Det ytes ikke erstatning ved springflo.¹⁷⁶

I sak NSK-2017-20668 (avgjort etter 1994-loven) ble skader på en molo ansett å være en indirekte følge av en storm. Det ble anført at skaden skyldtes storm og/eller bølgeslag. Skadelidte fikk ikke medhold, ettersom havnivået var lavere enn det som kvalifiserer for stormflo etter forvaltnings- og rettspraksis. I saken uttales det at skader sjøen gjør som følge av storm er indirekte skader som ikke dekkes. Klagenemnda viser i sin begrunnelse til et eksempel i proposisjonen på hva som ikke er en direkte skade: «en storm som lager bølger som forårsaker skader på grunn eller installasjoner».¹⁷⁷ Bølgene er altså en mellomliggende årsaksfaktor som gjør skaden indirekte.

NSK-2017-20511 gjaldt en nesten tilsvarende sak etter lovendring, der klagenemnda kom til samme resultat. Saken gjaldt en brygge som ble skadet under storm. Skadelidte anførte at havnivået var høyere enn det målingene viste.¹⁷⁸ Klagenemnda viste til det samme eksempelet.

Skader som på tilsvarende måte påføres moloer, kaier eller brygger finnes det mye nemndspraksis på, der samme lovtolkning legges til grunn.¹⁷⁹ Vurderingen er den samme

¹⁷¹ Det finnes ytterst få klagesaker der det gis medhold. Medhold: NSN-2009-524, NSK-2017-11334 og NSK-2017-20044-2.

¹⁷² En stormflo med fem års gjentaksintervall betyr vannstandsmålinger på et nivå som i gjennomsnitt kun overstiges hvert femte år, se Simpson (2015) s. 9.

¹⁷³ Dette vilkåret følger av langvarig praksis, se LF-2017-194586 (Frostating) og LG-2018-45981 (Gulating).

¹⁷⁴ NUT 1959: 2 s. 51. Se ECON (2006) s. 16.

¹⁷⁵ Nordskog mfl. *Håndbok i naturskadeforsikring*, Oslo 1997 s. 43.

¹⁷⁶ NUT 1959: 2 s. 51.

¹⁷⁷ Prop.80 L (2013–2014) s. 37.

¹⁷⁸ Klagenemnda legger kartverkets målinger til grunn, se NSK-2017-20511.

¹⁷⁹ For eksempel: NSN-2016-27463 (skade på kai), NSN-2016-28712 (molo), NSN-2010-21481 (molo og betongbrygge).

både før og etter lovendring.¹⁸⁰ Vannstandskravet kan føre til urimelige resultater i mange saker, der grov sjø har medført store økonomiske tap, uten at skadene dekkes.¹⁸¹

De objektene som omfattes av erstatningsordningen er som regel laget av stein, og vil vanligvis ikke kunne skades av høy vannstand alene.¹⁸² Kravet om fem års gjentaksintervall for å få tilkjent erstatning betyr i praksis at skader forårsaket av bølger kan erstattes så lenge vannstanden oppfyller vilkåret. I realiteten vil det være bølgene som er den direkte årsaken i begge tilfeller. Det kan virke vilkårlig hvorvidt skader i disse tilfellene blir erstattet, fordi bølgehøyde ikke behøver å ha en sammenheng med målt vannstand.¹⁸³

5.3.2 Flom

Med flom menes hovedsakelig flom i vassdrag.¹⁸⁴ Skader som skyldes nedbør eller isgang faller utenfor, jf. § 4 tredje ledd.

I NSN-2015-61507 ble en veistrekning på 220 meter skadet av sterk nedbør som skapte groper i veien. Skadelidte fikk ikke medhold siden skaden skyldtes overvann, og derfor ikke var en «naturulykke», jf. naterstl. § 4 tredje ledd. Klagenemnda mente den direkte årsaken til skaden var at stikkrennene hadde for dårlig kapasitet. Hverken kravet til naturulykke eller direktekravet var oppfylt. Stikkrennene fungerte altså etter klagenemndas oppfatning som et mellomliggende årsaksledd i årsaksrekken, som gjorde årsaken indirekte.¹⁸⁵ Rettspraksis er den samme etter lovendring, se NSK-2017-24666.

Proposisjonen åpner for at villbekker også er en årsak som kan erstattes, og årsaken beskrives som vannmasser som etter kraftig regn gjør skade.¹⁸⁶ Villbekker trenger ikke å ha sin opprinnelse fra et vassdrag, og vil typisk vær nydannede bekker i skrånende terreng etter kraftig nedbør.¹⁸⁷ I lagmannsrettens dom LE-2016-196236 (Eidsivating), ble det problematisert om villbekker også er omfattet av naturulykken flom. Saken gjaldt skader på

¹⁸⁰ Se NSK-2017-67161, NSK-2018-2685, NSK-2018-17660, NSK-2018-4669 og NSK-2018-3196.

¹⁸¹ NRK (2018c) <https://www.nrk.no/sognogfjordane/ein-molo-kan-ikkje-blase-ned-seier-staten-som-nektar-erstatning-1.13735644>

¹⁸² Det er som regel bølgeslag som forårsaker skadene, se bl.a. NSK-2017-64189, NSN-2013-29901, NSN-2015-22673 og NSN-2015-22424.

¹⁸³ Informasjonen bygger på muntlige opplysninger fra Meteorologisk institutt gitt av Magnar Reistad i telefonsamtale 4. desember 2018.

¹⁸⁴ NUT 1959: 2 s. 51 og Utredning ny naturskadelov 2008 s. 173. Se NSN-2008-25585.

¹⁸⁵ Lignende saker: NSN-2006-3838, NSN-2013-1380 og NSN-2013-1588.

¹⁸⁶ Prop.80 L (2013–2014) s. 59.

¹⁸⁷ Se Landbruksdirektoratet (2018)

<https://www.landbruksdirektoratet.no/naturskadeordningen/59048/naturulykke-flom-i-vassdrag-og-villbekker>

Galdhøpiggevegen forårsaket av nedbør og smeltevann etter tele. Retten viste til et eksempel fra Ot.prp. nr. 36 (1960–1961), der det ble uttalt:

«Ved flom forstås utvalget flom i vassdrag. Departementet finner at denne definisjonen i mange tilfelle vil være for snever. Ved å følge denne ville en utelukke en rekke tilfelle fra erstatning som i dag er gjenstand for stønad av naturskademidlene».¹⁸⁸

Problemstillingen som ble tatt opp i dommen var om villbekker skulle tolkes som en naturulykke etter § 4 første ledd, eller unntaksvis erstattes etter unntaksbestemmelsen i tredje ledd.¹⁸⁹ I proposisjonen til 2014-loven nevnes skadeårsaken under presiseringen av innholdet i unntaksbestemmelsen etter tredje ledd.¹⁹⁰ Dette har betydning for hvilken terskel som skal anvendes, og om direktekravet er oppfylt.¹⁹¹ Lagmannsretten kom frem til at dannelsen av villbekker kan anses som flom etter hovedregelen, og viser til entydig, fast og langvarig forvaltningspraksis for å underbygge dette.¹⁹²

Lagmannsrettsdommen må ses i lys av at 2014-loven enda ikke var trådt i kraft. Her la retten altså vekt på det som på skadetidspunktet var et etterarbeid. Dette svekker utsagnets rettskildemessige vekt.

I en senere sak av klagenemnda etter at 2014-loven var trådt i kraft, NSK-2017-24666, ble den samme problemstillingen tatt opp. Retten kom frem til at villbekker vurderes etter første ledd. I to senere saker: NSK-2017-68037 og NSK-2017-48616, ble også hovedregelen benyttet. Problemstillingen viser at praksisen ikke er konsistent med proposisjonen.

Denne oppgaven fremholder at villbekker må tolkes etter hovedregelen, ettersom proposisjonen ikke gir uttrykk for et ønske om å endre den faste og langvarige praksisen der villbekker har blitt tolket som en naturulykke. I utredningen til ny naturskadelov ble villbekker omfattet av hovedregelen i nytt lovforslag.¹⁹³ På bakgrunn av utredningen og en

¹⁸⁸ Ot.prp. nr. 36 (1960–1961) s. 13.

¹⁸⁹ Lov nr. 7/1994 § 4 andre ledd, opphevet ved lov nr. 59/2014.

¹⁹⁰ Prop.80 L (2013–2014) s. 58–59.

¹⁹¹ Om terskelen etter tredje ledd, jf. Prop.80 L (2013–2014) s. 59.

¹⁹² Dommen nevner ingen eksempler. Noen eksempler: NSN-2011-8277, NSN-2013-32332 og NSN-2013-2024.

¹⁹³ Utredning ny naturskadelov 2008 s. 173. Se Nordskog (1997) s. 35.

fast langvarig praksis, fremstår det som lite gjennomtenkt å endre praksisen uten å begrunne endringen. Dette svekker proposisjonens vekt i denne vurderingen. Rettsteknisk vil det trolig også være vanskelig å skille mellom villbekker og annen erstatningsbetingende flom.

5.3.3 Skred

Skred omfatter: «snøskred, steinscred (og steinsprang), jord og leirskred. Vasscred er en mellomting mellom skred og flom».¹⁹⁴ I skredsakene er det ofte direktekravet alene som blir problematisert.

I NSN-2013-19088 førte et skred i den opprinnelige sjøbunnen til at sjøfyllingen over raste ut. Det siste raset skadet en kaikonstruksjon. Den direkte årsaken ble ansett å være belastningen fra utfylte masser og kaikonstruksjonen, og ikke skredet. Følgelig ble det ikke gitt medhold.

Et ganske spesielt tilfelle i sak NSN-2010-12751 illustrerer at direktekravet kan føre til ganske urimelige resultater. Et kombinert moloanlegg med kai og forstøtningsmur ble skadet som følge av et snøras på den andre siden av vannet, der det var en bratt fjellside. Raset dannet en bølge som først brøt gjennom isen da den nærmet seg land. Bølgen tok med seg store isflak. Skadelidte fikk ikke medhold. Klagenemndas begrunnelse var at skaden skyldes isgang, og ikke skredet direkte. Isgang dekkes kun ved «særlige forhold» jf. § 4 tredje ledd.¹⁹⁵ Hvorfor isgang ble ansett som eneste mellomliggende årsak i årsaksrekken ble ikke spesifisert. Det at unntaksbestemmelsen etter tredje ledd ikke ble anvendt her, taler for at terskelen er høy, se nærmere punkt 6.1.1.¹⁹⁶ En stor bølge som skyldes ras kan i visse tilfeller kategoriseres som en flodbølge, men en slik parallell eller sammenlignende vurdering ble ikke gjort. Hva som er kravene til at en bølge skal vurderes som en flodbølge blir ikke nærmere spesifisert i noen av forarbeidene.¹⁹⁷ Det kan virke urimelig at det ikke her ble tilkjent erstatning når både skred og flodbølger er naturulykker, men skaden blir indirekte dersom bølgen fører med seg is.

¹⁹⁴ NUT 1959: 2 s. 50.

¹⁹⁵ På sakstidspunktet regulert i lov nr. 7/1994, jf. § 4 andre ledd, opphevet ved lov nr. 59/2014.

¹⁹⁶ Andre saker der det ikke ble gitt erstatning etter «særlige forhold»: NSN-2010-21570, NSN-2015-27499 og NSK-2017-48616.

¹⁹⁷ Flodbølge dekkes, jf. uttrykket «så som» i § 4 første ledd. Se Prop.80 L (2013–2014) s. 58.

Spørsmålet om skaden skyldes skred kommer ikke like ofte opp i klagenemnda som stormflo og flom, og direktekravet er enda ikke blitt problematisert etter lovendringen.¹⁹⁸

5.3.4 Storm

Terskelen for storm tar utgangspunkt i Beauforts vindskala der vinden må ha en styrke på minimum 20,8 m/sek.¹⁹⁹ Ved stormskader på sjøen blir det både vurdert om skaden skyldes storm eller stormflo.

I sak NSN-2015-43369 førte en storm til at en flytebrygge slet seg fra bunnfestet og traff et båtoppтрекк. Skadelidte fikk avslag ettersom skaden ikke direkte skyldtes stormen, men at flytebryggen traff båtoppтрекк.²⁰⁰ Saken ligner på et av eksemplene på indirekte skade i forarbeidene til 2014-loven: «når en storm fører til at en båt skader en brygge».²⁰¹ Dette eksempelet ble fremstilt som en nær avledet skade som ikke ville oppfylle årsakskravet. Avgjørelsen fremstår som riktig på bakgrunn av direktekravet og eksempelet i forarbeidene.

Stormskader oppstår enten på sjøen (som vist ovenfor) eller på land. På sjøen er det lite sannsynlig at den sterke vinden under storm alene kan gjøre skade på de typiske objektene naturskadeerstatningsloven dekker: kaier, brygger og moloer. I NSK-2018-2685 uttalte klagenemnda at det ikke finnes eksempler på at vind direkte har forårsaket skade på molo eller andre steinfyllinger. De sakene som omhandler stormskader på land hos klagenemnda, er de sakene der stormen har fått et tre til å treffe objektet som skades.

I NSN-2012-1577 ble et lysløypeanlegg skadet ved at en stor mengde trær rotveltet over anleggets master, kabler og armaturer. Ettersom det var trærne som påførte skaden, som mellomliggende årsak i årsaksrekken, ble skadene ansett å være indirekte følger av stormen. I sak NSN-2014-8538 ble en trapp skadet av røttene på et tre som veltet under sterk vind. Det ble ikke tilkjent erstatning i noen av disse sakene. Avgjørelsene fremstår som riktig i lys av direktekravet.

¹⁹⁸ Sist sjekket 30.11.18.

¹⁹⁹ NUT 1959: 2 s. 50.

²⁰⁰ Klagenemnda tok ikke stilling til om flytebryggen kunne forsikres.

²⁰¹ Prop.80 L (2013–2014) s. 58.

Sivilombudsmannen uttalte seg om årsakskravet i sak SOMB-2003-96, som også gjaldt et tre som veltet over andre objekter under storm. I denne saken veltet treet over innretninger i en jordbæråker.²⁰² Skadelidte fikk ikke medhold. Sivilombudsmannen uttalte at forvaltningspraksisen bygger på en nokså restriktiv forståelse av direktekravet (se nærmere punkt 6.3).²⁰³ Det var Sivilombudsmannens uttalelse i saken som førte til tilføyelsen av § 4 andre ledd.²⁰⁴

Det finnes enda ingen nemnds- eller rettspraksis avgjort etter 2014-loven der et tre (eller et annet objekt) har gjort en skade på annet objekt under storm.²⁰⁵ Spørsmålet er om rettsstilstanden nå har endret seg for denne type skader etter lovendringen (se punkt 6.2).

For treveltingssaker finnes det ingen unntak, hverken i loven eller proposisjonen, på årsaksfaktorer som typisk skjer samtidig med storm men som loven ikke dekker. Motsetningsvis vil stormskader som direkte skyldes bølger på sjøen være indirekte (forutsatt at vannstandskravet ikke er oppfylt).

Eksemplene fra forvaltnings- og rettspraksis ovenfor viser at det ikke er gjort noen endringer i rettsstilstanden ved tolkningen av direktekravet etter 2014-loven trådte i kraft.

6 Rettstilstanden etter ikrafttredelse av naturskadeerstatningsloven

6.1 Naturskadeerstatningsloven § 4 andre ledd

Som presentert under delkapittel 5.2 og 5.3 har kravet om direkte årsakssammenheng i gjeldende rett blitt gjennomgått med relevante rettsavgjørelser fra rettspraksis og forvaltningspraksis. Spørsmålet som vil drøftes i det følgende er i hvilket omfang vedtakelsen av § 4 andre ledd er ment å endre gjeldende rett.

²⁰² Proposisjonen nevner ikke sakens faktum.

²⁰³ Deler av uttalelsen er gjengitt i Prop.80 L (2013–2014) s. 38.

²⁰⁴ Prop.80 L (2013–2014) s. 38. Se Bull og Nesdam (2017) s. 198.

²⁰⁵ Klagenemndas saker er sist sjekket 07.12.18, på lovdata.no. Landbruksdirektoratet har pr. dags dato ikke gitt medhold til denne skadekategorien i førsteinstans. Informasjonen bygger på skriftlig opplysninger gitt av Alexandra Sunde på epost, 28. november 2018.

Ordlyden i naturskadeerstatningsloven § 4 andre ledd lyder:

«I særlige tilfeller kan det ytes hel eller delvis erstatning for skader som er en nærliggende følge av naturulykken, selv om årsakskravet etter første ledd ikke er oppfylt».

Loven bruker begrepet «kan». Etter en naturlig språklig forståelse av begrepet betyr dette at staten ikke er forpliktet til å yte erstatning dersom årsaken ikke er direkte. Ordlyden «særlige tilfeller» viser at bestemmelsen er et unntak fra direktekravet etter første ledd. Spørsmålet er hvilke tilfeller som ikke tilfredsstillere direktekravet men som likevel kan omfattes av erstatningsordningen etter andre ledd.

I proposisjonen uttales det:

«Departementet foreslår videre at det bør innføres et *snevert unntak* fra årsakskravet for å unngå *svært urimelige* resultat for skadelidte som følge av at skaden ikke anses å direkte skyldes en naturulykke» (min utheving).²⁰⁶

Formålet om å hindre «svært urimelige» resultater taler for at terskelen for å bruke andre ledd skal være svært høy, og at det stilles et kvalifikasjonskrav til hvor urimelig tilfellet må være.²⁰⁷ Ordlyden i § 4 andre ledd utvider rekkevidden av *når* det kan tas hensyn til urimelighet, men vissheten om at direktekravet kan føre til urimelige resultater er ikke noe nytt. Uttalelsene svarer ikke på i *hvilke* situasjoner paragrafen kan brukes.

I proposisjonen forklares virkeområdet litt nærmere. Det legges til grunn at «bestemmelsen praktiseres strengt slik at dagens etablerte forståelse av årsakskravet ikke uthules»,²⁰⁸ og at: «skader som ikke oppfyller kravet til årsakssammenheng i første ledd i alminnelighet faller utenfor ordningen».²⁰⁹ Et utsagn om hvilke typer tilfeller som er ment, er formulert slik: «Dersom det skal være aktuelt å gi erstatning etter denne bestemmelsen, må skaden skyldes en så nærliggende følge av naturulykken at det er *vanskelig å skille* mellom årsakene» (min

²⁰⁶ Prop.80 L (2013–2014) s. 38 og Innst.245 L (2013–2014) s. 6.

²⁰⁷ Prop.80 L (2013–2014) s. 38.

²⁰⁸ Prop.80 L (2013–2014) s. 38 og Prop.80 L (2013–2014) s. 58.

²⁰⁹ Prop.80 L (2013–2014) s. 58.

utheving).²¹⁰ Denne uttalelsen kan tale for at bestemmelsen skal brukes ved samvirkende skadeårsaker der det er flere årsaksfaktorer som har spilt inn. Hva som ligger i ordlyden «nærliggende følge», jf. § 4 andre ledd, vil drøftes under punkt 6.3.

Det finnes få eksempler i nemnds- og rettspraksis der retten har funnet det vanskelig å skille mellom årsakene. I lagmannsrettens dom LG-2015-102574 (Gulating) uttalte mindretallet at dersom naturskadeerstatningsloven av 2014 hadde trådt i kraft, ville det ført til erstatning i saken etter § 4 andre ledd. Saken gjaldt stener på en kai som hadde rast ut og ført til at kaiplaten i betong raste ned. Flertallet mente det ikke forelå erstatningsbetingende stormflo, og skadelidte fikk ikke medhold. Mindretallet fremhevet at det var usikkerhet om stormen var sterkere under de *lokale* topografiske forholdene enn de nærmeste målingene viste, og at det var en kombinasjon av vannstanden og høye bølger som førte til skadene. De tolket ordlyden «eller lignende» dertil at også en kombinasjon av vilkårene storm og stormflo kunne være en naturulykke, og viste til Permafrost-dommen.²¹¹ Det å ta hensyn til en kombinasjon av flere årsaker kan virke rimelig, men er ikke uttrykk for gjeldende rett. Uttrykket «eller lignende», eller «så som» i gjeldende lov, vil kun være aktuelt for å vurdere andre naturulykker enn de som er nevnt i loven. I Permafrost-dommen fremtrer permafrost som en annen naturulykke enn de som er omfattet av loven (se punkt 4.1). En slik tolkning stemmer overens med den langvarige praksisen lovgiver har uttalt skal fortsette. Flertallet i LG-2015-102574 tolket «eller lignende» tilsvarende. Siden det var usikkerheter om vannstands nivået var erstatningsbetingende,²¹² ble ikke sammenligningen med andre ledd alene problematisert.

I LF-2014-49738 (Frostatting) uttalte flertallet at erstatning kunne blitt gitt om 2014-lovens § 4 andre ledd hadde trådt i kraft. Saken gjaldt et tre som hadde veltet over gjerder under storm. Lagmannsretten uttalte: «Med henvisning til Sivilombudsmannens sak SOMB-2003-96 innføres [det] en unntaksbestemmelse som gir grunnlag for at tilfeller som her, hvor et tre faller under storm og gjør skade på noe kan dekkes».²¹³ Uttalelsen taler for at lagmannsretten mener at treveltingsskader kan erstattes med hjemmel i § 4 andre ledd.

²¹⁰ Prop.80 L (2013–2014) s. 58.

²¹¹ Se Rt.1997 s. 550 under punkt 4.1.

²¹² Se LG-2018-45981 (Gulating), der usikkerheter rundt vannstand også ble problematisert. Vannstandsvilkåret tolkes strengt. Sakene blir avslått selv om vannstanden er få cm lavere enn fem års gjentakintervall, se bl.a. NSK-2017-24659 (stormen «Urd»), og NSK-2016-24574 («Tor»).

²¹³ Se Sivilombudsmannens uttalelse under punkt 5.3.4.

Ingen av lagmannsrettssakene kan tillegges rettskildemessig vekt, fordi det er obiter dictum-uttalelser før endringene trådte i kraft. Lagmannsrettene vurderte derfor et etterarbeid. Dommene gjør heller ingen grundige vurderinger av momentene til § 4 andre ledd. Sammenholdt taler dette for at dommene ikke gir uttrykk for hva som kan dekkes av lovregelen etter gjeldende rett.

Proposisjonen nevner et ytterligere moment som er relevant ved vurderingen: «om det er mulig å forutse og å sikre seg mot slike følgeskader».²¹⁴ Dette momentet taler for at forutsigbarhet er et element i vurderingen, og har paralleller med påregnelighetskriteriet i alminnelig erstatningsrett (se punkt 5.1.2) og tilsvarende vurdering av vilkåret naturulykke (se punkt 4.1). I motsetning til alminnelig erstatningsrett er momentet ikke et eget vilkår, men kun et «relevant moment» i vurderingen.²¹⁵ Momentet må ses i sammenheng med avkortingsreglene, og det ansvaret for sikring som etter loven pålegges skadelidte.²¹⁶ Sammenhengen fremgår ikke direkte av proposisjonen.

6.1.1 Vilkåret i § 4 andre ledd sammenlignet med tredje ledd

Kan tolkningen av § 4 tredje ledd gi veiledning til hvordan andre ledd skal tolkes? Tredje ledd har følgende ordlyd:

«Det kan også ytes hel eller delvis erstatning for skade som direkte skyldes nedbør eller isgang når særlige forhold tilsier det».

Ordlyden i vilkåret «særlige tilfeller» og «særlige forhold» har en lignende formulering. Spørsmålet er om de også har et lignende innhold og om § 4 tredje ledd kan fungere som tolkningsbidrag for § 4 andre ledd.

Paragraf 4 tredje ledd er også et unntak fra første ledd, men på en annen måte enn andre ledd. Forskjellen ligger i at tredje ledd hjemler et unntak for hva som kan anses å være en «naturulykke», jf. tredje ledd, mens andre ledd hjemler et unntak fra det strenge årsakskravet. Unntaksbestemmelsene er altså tilknyttet hvert sitt vilkår etter første ledd. Derfor kan tredje ledd ikke gi et tolkningsbidrag til hvilke skadetilfeller som omfattes av andre ledd. Spørsmålet

²¹⁴ Prop.80 L (2013–2014) s. 58. Følgeskader dekkes normalt ikke, se Prop.80 L (2013–2014) s. 11 og 37.

²¹⁵ Prop.80 L (2013–2014) s. 58.

²¹⁶ Se naterstl. § 6 første ledd bokstav c og andre ledd.

er da om terskelen etter tredje ledd kan bidra til å tolke terskelen i andre ledd.

I proposisjonen blir først unntaket etter andre ledd presentert, deretter tredje ledd.²¹⁷ Om tredje ledd blir følgende uttalt: «Også dette unntaket skal praktiseres strengt ...».

Med denne uttalelsen virker det som lovgiver sammenligner terskelen til de to unntaksreglene, noe som taler for at vurderingen av terskelen etter tredje ledd kan være relevant ved tolkningen av andre ledd.

Om andre ledd uttales at bestemmelsen er et «snevert unntak fra årsakskravet», og om tredje ledd at erstatning bare skal innvilges «helt unntaksvis».²¹⁸ Begge uttryksformer taler for at bestemmelsene i liten grad gir rom for unntak. Det finnes en del eksempler i nemndspraksis der det er vurdert om det skal gjøres unntak etter tredje ledd,²¹⁹ men ingen har fått medhold.²²⁰ Dette, sammenholdt med at det enda ikke er gitt medhold etter § 4 andre ledd, taler for at terskelen er svært høy.

6.2 Den rettslige betydningen av forarbeidenes skadeeksempler

Proposisjonen inneholder flere eksempler²²¹ på hva som regnes som indirekte skade.

Eksemplifiseringen på indirekte årsaker i proposisjonen er nye i 2014-loven, men endrer ikke gjeldende rett. Eksemplene blir hyppig brukt av klagenemnda for naturskadesaker i saksavgjørelser, som vist under punkt 5.3. I det følgende vil eksemplene analyseres for å se hvilket tolkningsbidrag de gir til § 4 andre ledd. Ordlyden i § 4 andre ledd gir ikke i seg selv noen henvisning til om bestemte naturulykker lettere kan dekkes ved indirekte skader enn andre.

Spørsmålet er om forarbeidenes eksempler på hva som er indirekte skader begrenser virkeområdet til § 4 andre ledd. Det er for eksempel vanskelig å tolke § 4 andre ledd dithen at den omfatter høye bølger under sterk vind når vilkårene for stormflo ikke er oppfylt, ettersom proposisjonen fremhever årsaken som indirekte.²²² Når eksempelet i proposisjonen også er

²¹⁷ Prop.80 L (2013–2014) s. 58–59.

²¹⁸ Prop.80 L (2013–2014) s. 38 og Innst.245 L (2013–2014) s. 6.

²¹⁹ Eksempelvis: NSN-2015-61507 (se under 5.3.2), NSN-2015-14449, NSN-2015-9109 og NSN-2014-10274.

²²⁰ Sist sjekket 07.12.18.

²²¹ Med begrepet «eksemplene» viser jeg til naturulykkene: stormflo, flom og storm (på sjøen), der loven eller forarbeidene inneholder unntak for hva som er direkte årsaker.

²²² Prop.80 L (2013–2014) s. 37.

representativt for de fleste skadetilfeller forårsaket av stormflo, er spørsmålet om eksempelet i realiteten snevrer inn virkeområdet av § 4 andre ledd. Den samme problemstillingen dukker opp for de andre naturulykkene. Eksempelet der en båt treffer en brygge, er representativt for typiske stormskader på sjøen.²²³ Flomsakene begrenses av at overvann ikke er en naturulykke etter selve loven, og dermed regnes som indirekte skade.²²⁴

Hverken skredskadene eller stormskadene på land har en tilsvarende begrensning, hverken i loven eller i forarbeidene. Dette kan tenkes å ha en betydning for hvilke naturskader som kan dekkes etter § 4 andre ledd. Stormskader på land er skadetilfeller av spesiell interesse. Dette fordi loven ble endret etter at Sivilombudsmannen uttalte seg i SOMB-2003-96 der et tre veltet over innretningen under storm. Sivilombudsmannen stilte seg kritisk til det strenge årsakskravet, og uttalte følgende om ordlyden i § 4 første ledd:

«Ordlyden gir likevel støtte for en relativ streng praksis. Det synes således forenlig med ordlyden om erstatning nektes hvis skadene også kan føres tilbake til andre årsaksfaktorer enn naturulykken.»

I stormtilfellene på land er det ofte slik at skaden kun kan føres tilbake til én erstatningsbetingende naturulykke, nemlig sterk vind under storm. Her skiller disse stormtilfellene seg fra de fleste andre naturulykker, ettersom stormflo-, flom- og stormskader på sjøen også kan føres tilbake til årsaker som erstatningsordningen ikke dekker. For eksempel ved flom, der den direkte årsaken var regn eller isgang, jf. tredje ledd, eller mulig stormflo der bølger forårsaket skaden, men vannstanden var for lav.

Dersom eksemplene for indirekte skade tas i betraktning, er det kun skred- og stormtilfellene på land (typisk treveltingstilfellene) der det i praksis vil være aktuelt å bruke § 4 andre ledd. Da blir spørsmålet om det er grunnlag for en slik tolkning.

Vilkåret i § 4 andre ledd hjemler erstatning ved indirekte skade i «særlige tilfeller». Etter en naturlig språklig forståelse av ordlyden forutsettes det at tilfellene er uvanlige. Trær som velter og skader en annen gjenstand er ikke et spesielt uvanlig tilfelle (se sakene under punkt

²²³ Prop.80 L (2013–2014) s. 58.

²²⁴ Naterstl. § 4 tredje ledd.

5.3.4). Å tolke skader som ikke er uvanlige etter unntaksregelen øver vold mot lovgivers ønske om ikke å uthule årsakskravet.²²⁵ Trær som velter er mer uvanlig enn de andre naturulykkene,²²⁶ men trolig ikke så uvanlige at de automatisk er et «særlig tilfelle». Dette taler for at treveltingssakene ikke omfattes.

Flertallet i LF-2014-49738 tolket treveltingstilfellet som et «særlig tilfelle», derimot tolket kun mindretallet i LG-2015-102574 skade som skyldtes bølger som et særlig tilfelle.²²⁷ Flertallsavgjørelsen kan tale for at treveltingssaker under storm lettere kan erstattes etter § 4 andre ledd enn andre naturulykker, mens det at kun mindretallet ville gi erstatning i stormflosaken indikerer at det er mer usikkert om indirekte årsaker som bølger kan erstattes etter andre ledd.

Det er viktig med objektive kriterier som behandler alle skadetilfeller etter de samme forutsetningene. Det er på det rene at eksemplene i forarbeidene kun viser hva som er indirekte skader, og ikke nødvendigvis må tolkes i den retning at de innskrenker virkeområdet til § 4 andre ledd. Eksemplene knytter seg til tolkningen av § 4 første ledd, og ikke unntaksbestemmelsen. Det fremstår likevel som vanskelig å være lojal mot lovgiver dersom erstatning gis for de skadetilfellene som lovgiver spesifikt fremhever som indirekte.

Som vist under punkt 5.3 og 6.2 brukes eksemplene aktivt ved tolkningen av ordlyden, og tolkes strengt. Unntakene for hvilke årsaker som tilfredstiller direktekravet for storm, flom og stormflo (utenom storm på land og skred), sammenholdt med en høy terskel og en streng praksis, taler for at det etter gjeldende rett er vanskeligere å få erstatning for noen naturulykker enn andre.

6.3 Hvordan tolkes «særlige tilfeller»?

Ordlyden «særlige tilfeller» er utformet slik at det ikke kommer klart frem hvilke skadetilfeller som omfattes, og det finnes ingen klare eksempler i forarbeidene på bruksområdet.

²²⁵ Prop.80 L (2013–2014) s. 58.

²²⁶ Antall treveltingssaker i Landbruksdirektoratet er få, og det finnes ingen egen statistikk på denne spesifikke sakstypen. Informasjonen bygger på skriftlige opplysninger gitt av Alexandra Sunde på epost, 28. november 2018.

²²⁷ Se punkt 6.1

Det nærmeste proposisjonen kommer et eksempel på et skadetilfelle er Sivilombudsmannens sak SOMB-2003-96. Ifølge proposisjonen ble tilføyelsen av § 4 andre ledd gjort som følge av Sivilombudsmannens uttalelse.²²⁸ Sivilombudsmannen uttaler følgende:

«Derimot finner jeg det anstrengt i forhold til ordlyden å hevde at vilkåret innebærer en avgrensning til bare å dekke de *umiddelbare* følger i tilfeller hvor skadene utelukkende skyldes naturulykken; hvor naturulykken er den eneste relevante årsaksfaktor» (min utheving).

For § 4 andre ledd kan uttalelsen bety at naturskader der det kun er én årsaksfaktor, behandles annerledes enn dersom flere årsaksfaktorer har samvirket. Som vist under 6.2 vil en slik tolkning behandle naturulykkene forskjellig, og bør derfor ikke legges til grunn. En uttalelse fra Sivilombudsmannen har heller ikke selvstendig rettskildemessig vekt.²²⁹ Det er ikke vist til sitatet ovenfor i proposisjonen, noe som taler for at momentet ikke er relevant ved tolkingen av § 4 andre ledd.

Proposisjonen viser til noen flere momenter som er relevant ved tolkingen av § 4 andre ledd:

«Dersom det skal være aktuelt å gi erstatning etter denne bestemmelsen, *må* skaden skyldes en så nærliggende følge av naturulykken at det er vanskelig å skille mellom *årsakene*» (min utheving).²³⁰

En vurdering om det er vanskelig å skille mellom årsakene, virker å forutsette at det foreligger samvirkende årsaker som oppfyller minstekravet om årsakssammenheng etter betingelseslæren. Momentet kan derfor ikke tolkes som et rent beviskrav, men trekker inn bevissspørsmålet i relasjon til hvilken av årsakene som er direkte.

Det er vanskelig å si at naturskaden i treveltingssaken ovenfor er en naturulykke der det er vanskelig å skille mellom skadeårsakene; stormen traff treet, som deretter traff innretningene. Det fremstår ikke som konsekvent at den saken lovendringen bygger på ikke oppfyller et av

²²⁸ Prop.80 L (2014–2014) s. 38. Se Bull og Nesdam (2017) s. 198.

²²⁹ Andenæs (2009) s. 125, Eckhoff og Helgesen (2001) s. 231.

²³⁰ Prop.80 L (2013–2014) s. 58.

de to momentene som etter proposisjonen «må» være oppfylt. Det som kan trekkes ut av denne drøftelsen er at momentet ikke passer godt til den naturskadesaken som førte til lovendringen.

Det andre momentet som etter proposisjonen «må» være oppfylt er at skaden må være en «nærliggende følge» av naturulykken, jf. ordlyden i § 4 andre ledd og uttalt i proposisjonen.²³¹ Ordlyden «nærliggende» synes å beskrive et skadetilfelle som ligger tett opp mot direktekravet, men likevel er indirekte. Det blir da et spørsmål om hvilke indirekte følger som kan likestilles med direkte følger. Etter en naturlig språklig forståelse av ordlyden kan begrepsbruken tale for at *tid* er et underliggende moment som har betydning ved tolkningen.

Forarbeidenes eksempler på hva som er en naturulykke eller ikke, taler for at tid er et relevant moment. For eksempel vil gradvis nedslitning av naturkreftene ikke være en naturulykke (se punkt 4.1).²³² Tidsmomentet passer også til saken Sivilombudsmannens uttalte seg om, ettersom skaden skjedde innenfor et kort tidsrom (se punkt 5.3.4). I Permafrost-dommen ble det vurdert om skaden skjedde «uventet og upåregnelig».²³³ Hendelsene har da et klart preg av å være en ulykke.²³⁴ En vurdering der tid er et relevant moment gir derfor en god sammenheng med regelverket. Dersom det går kort tid mellom naturulykken og skadefølgen, taler det for at kravet «nærliggende» er oppfylt.

6.4 Eksempler på indirekte naturskader etter § 4 andre ledd

Under dette punktet fremstilles det noen teoretiske eksempler som kan illustrere hvor grensen går for direkte skade, og indirekte skade som likevel kan erstattes etter § 4 andre ledd. Alle eksemplene gjelder samvirkende årsaksfaktorer der erstatning som hovedregel ikke blir gitt fordi direktekravet ikke er oppfylt.

6.4.1 Skred

Et steinras fra et bratt fjell treffer deler av en steinbrygge, hvorpå etterfølgende bølger under springflo utløser den skadefølgen at bryggen raser fullstendig sammen. Av årsakene er det kun skredet som er erstatningsbetingende, siden bølger ikke dekkes. Selv om skredet er en

²³¹ Se Prop.80 L (2013–2014) s. 58.

²³² Se Prop.80 L (2013–2014) s. 37 og NUT 1959: 2 s. 50.

²³³ Rt. 1997 s. 550 (s. 553).

²³⁴ Se punkt 4.1.

nødvendig betingelse for skaden etter alminnelig erstatningsrett, oppfyller årsaken ikke direktekravet. Spørsmålet er om skaden kan dekkes etter § 4 andre ledd. Jeg forutsetter at det er vanskelig å skille mellom årsakene, med hensyn til hvor mye av skaden som skyldes skredet og hvor mye som skyldes bølgene.²³⁵ Dette betyr at det er usikkerheter rundt hvor stor del av skaden som «direkte skyldes» skredet. Dersom skredet skjer omtrent samtidig som bølgene treffer bryggen, vil skaden fremstå som en «nærliggende følge» av skredet, jf. § 4 andre ledd. Her vil trolig tidsmomentet være avgjørende. Et kort tidsrom mellom årsakene taler for å likestille den indirekte følgen med den direkte følgen, ellers ville manglende erstatning for skaden fremstå som «svært urimelig».

Eksempelet ovenfor fremstår som et uvanlig tilfelle, jf. ordlyden «særlige tilfeller». Dette kan være et eksempel på en «nærliggende følge» som kan erstattes etter § 4 andre ledd.

6.4.2 Stormflo

Naturulykkekategorien stormflo er sammen med flom den vanligste ulykkestypen som behandles av klagenemnda,²³⁶ selv om langt færre av erstatningssøknadene Landbruksdirektoratet får inn skyldes stormfloskader.²³⁷ Naturulykken er særlig relevant fordi målingene som inngår i vilkåret om fem års gjentakintervall vil endres når havnivået stiger på grunn av klimaendringer,²³⁸ som dermed vil gjøre det vanskeligere å få erstatning for stormflo i fremtiden. I tillegg er stormflosaker relevante siden klimaendringene også forventes å endre vind- og bølgeforhold.²³⁹

I et tilfelle der en steinbrygge blir skadet av store bølger, uten at det samtidig er stormflo, vil det være klart at skaden ikke «direkte skyldes» storm. Spørsmålet er da om skaden er en «nærliggende følge» av storm eller stormflo, jf. andre ledd. Forutsatt at skaden oppstår i løpet av et kort tidsrom, vil tidsmomentet tale for at «nærliggende følge» er oppfylt. Siden det vanligvis vil være klart at bølgene forårsaket skaden, vil det derimot normalt ikke være

²³⁵ Se momentene i Prop.80 L (2013–2014) s. 58.

²³⁶ Antall stormflosaker påklaget til klagenemnda er uforholdsmessig sammenlignet med saksantallet i førsteinstans. Informasjon bygger på skriftlige opplysninger av Alexandra Sunde på epost, 28. november 2018.

²³⁷ Mellom år 2009 og 2016 sto storm/stormflo-sakene i gjennomsnitt for ca. 15,1 %, av skadetilfellene, og flom 71 % (egen utregning), jf. Statens naturskadefonds årsmeldinger: (2009) s. 16 (2010) s. 6, (2011) s. 12, (2012) s. 9, (2013) s. 10, (2014) s. 13, (2015) s. 13 og (2016) s. 16.

²³⁸ Hva som er fem års gjentakintervall i ulike områder oppdateres hvert femte år, se Simpson (2015) s. 100.

²³⁹ NOU 2010: 10 s. 53.

vanskelig å skille mellom årsakene. Eksempelet er heller ikke et «særlig tilfelle».

Det blir likevel «svært urimelig» å behandle alle bølger som indirekte årsaker, ettersom bølger kan variere i høyde og styrke. Til en viss grad åpner forarbeidene for en nærmere vurdering av bølgene, ettersom flodbølger omfattes. Dette taler for å regne svært høye bølger, som ikke kvalifiserer som flodbølger, som «særlige tilfeller». Alternativet kan på denne bakgrunn fremstå som «svært urimelig». Siden skader forårsaket av bølger ikke dekkes, kan det kun tas hensyn til årsaken de lege ferenda.

6.5 Hypotetisk årsakskonkurransse ved en naturskade

I juridisk teori er det flere som har drøftet om en skadevolder vil stå ansvarlig dersom en hendelig begivenhet²⁴⁰ eller en naturskade uansett ville voldt skade på tingen. Problemstillingen kalles hypotetisk årsakskonkurransse,²⁴¹ og er hypotetisk ettersom en tar senere årsaker i betraktning selv om skaden allerede har skjedd.²⁴² Denne fremstillingen vil fokusere på om skadelidte vil få erstatning i tilfeller der det skjer naturskade i form av en naturulykke. Det er enighet i teorien om at skadevolder vil stå ansvarlig for en ferdig skade,²⁴³ men dersom den hendelige begivenheten eller naturskaden skjer med kort tids mellomrom er svaret usikkert. Ved vurderingen av dette spørsmålet støtter de fleste forfatterne en løsning som ville være en konsekvens av betingelseslæren.²⁴⁴ Denne løsningen innebærer at skadevolder ikke er erstatningsansvarlig fordi årsaken ikke var en «nødvendig betingelse» for skaden. Her vil spørsmålet om hypotetisk årsakskonkurransse stilles i sammenheng med naturskadeerstatningslovens regler, for å se hvordan løsningene etter betingelseslæren og teorien stiller skadelidte.

Dersom en skadevolder uaktsomt setter fyr på flere verdifulle frukttrær²⁴⁵ som ikke kan forsikres, og trærne etter et kort tidsforløp blir truffet av en flodbølge som uansett ville

²⁴⁰ Uttrykket hendelig begivenhet beskriver årsaker som ingen har skyld i, og favner noe videre enn rene naturårsaker, se Bjarte Askeland «Om hypotetisk hendelig skadeårsak i erstatningsretten», *Tidsskrift for rettsvitenskap*, 2017 s. 347–388 (s. 348).

²⁴¹ Også kalt tidsbegrenset årsakssammenheng, jf. Hagstrøm og Stenvik (2015) s. 368, men dette begrepet mest brukt om personskader og vil derfor ikke anvendes her, se Askeland (2017) s. 353, jf. s. 374.

²⁴² Se bl.a. Trine-Lise Wilhelmsen og Birgitte Hagland, *Om erstatningsrett. Med utgangspunkt i tekster av Peter Lødrup*, Oslo 2017 s. 244 og Hagstrøm og Stenvik (2015) s. 355.

²⁴³ Bl.a. Wilhelmsen og Hagland (2017) s. 271, Nygaard (2007) s. 334 og 336, Hagstrøm og Stenvik (2015) s. 367 og Askeland (2017) s. 353.

²⁴⁴ Bl.a. Lødrup (2009) s. 345, Wilhelmsen og Hagland (2017) s. 271, Hagstrøm og Stenvik (2015) s. 366. Motsatt: Nygaard (2007) s. 335, Askeland (2017) s. 357 og Stang (1919) s. 348–349.

²⁴⁵ Gjenoppretting av trærne kan erstattes, men ikke frukten, jf. naterstl. § 2 tredje ledd.

rotveltet alle trærne, ville skadelidte da kunne fått erstatning? Etter samme resonnering som følger av betingelseslæren og den rådende teorien, vil skadevolderen ikke kunne pålegges erstatningsansvar i dette tilfellet. Naturskadeerstatningsloven § 4 dekker kun skader som «direkte skyldes» naturulykke. Ettersom trærne først ble påtent, er flodbølgen en indirekte skadeårsak. Skadelidte vil i denne situasjonen ikke få erstatningsdekning etter gjeldende rett, fordi rådende teori mener skadevolder går fri. Her er det ikke kun det strengere kravet «direkte skyldes» som ikke er oppfylt, men også årsakskravet etter alminnelig erstatningsrett, fordi skaden ikke «skyldes» en flodbølge.²⁴⁶

En slik hendelse vil kunne føre til svært urimelige resultater.²⁴⁷ For skadevolder sin del er det rimelig at han ikke må stå til ansvar for en skade som uansett ville skjedd, der handlingen hans ikke var en nødvendig betingelse for skaden. Derimot er det urimelig at skadelidte går glipp av den erstatningen som ville blitt utbetalt etter erstatningsordningen dersom skadevolderen ikke hadde vært involvert. For staten vil hendelsen kunne bære preg av en «tilfeldig berikelse»²⁴⁸, ettersom det bare er tilfeldigheter som fritar staten fra ansvar i en situasjon der naturulykken ellers ville voldt skaden.

Dette er en problemstilling av en hypotetisk art, uten tilhørende rettspraksis, og vil trolig oppfylle kravet om å være et «særlig tilfelle». Skaden er en «nærliggende følge» av en flodbølge, og fremstår også som uforutsigbar.²⁴⁹ Men det er ikke vanskelig å skille mellom hva som var den direkte årsaken og den etterfølgende hypotetiske årsaken.

Denne problematikken ligner på spørsmålene som oppstår i forbindelse med direktekravet, men gjelder en problemstilling der det gjelder en alternativ årsakslære. Betingelseslæren passer ikke på tilfeller der det foreligger konkurrerende årsaksfaktorer der den ene er tilstrekkelig for å volde skaden, fordi ingen av årsaksfaktorene fremstår som en «nødvendig betingelse».²⁵⁰ Når den ene årsaken er en hendelig begivenhet eller en naturårsak, er løsningen etter rådende teori likevel den samme som etter betingelseslæren.²⁵¹

²⁴⁶ Askeland (2017) s. 355.

²⁴⁷ Prop.80 L (2013–2014) s. 58.

²⁴⁸ Begrepet er brukt for å beskrive skadelidtes tilfeldige berikelse dersom skadevolder må betale erstatning når en hendelig begivenhet uansett ville voldt skaden, jf. av Lødrup (2009) s. 345.

²⁴⁹ Prop.80 L (2013–2014) s. 58.

²⁵⁰ Hagstrøm og Stenvik (2015) s. 365 og 377, Nygaard (2007) s. 333 og 349.

²⁵¹ Høyesterett løste saken etter betingelseslærens utgangspunkter, se Rt. 1939 s. 736 (Eystein). Se Wilhelmssen og Hagland (2017) s. 271.

Slik momentene til § 4 andre ledd nå er utformet, fanger de ikke opp alle «svært urimelige» tilfeller, selv om de er uvanlige, og ikke er egnet til å uthule det gjeldende årsakskravet. Eksempelet ovenfor kunne trolig ikke fanges opp av § 4 første ledd, siden «direkte skyldes» er et strengt årsakskrav der et minstevilkår må være at flodbølgen faktisk var en årsak. Både tilfellet og graden av urimelighet er imidlertid så spesiell, at det kunne være grunnlag for å anse flodbølgen som årsak, selv om årsaken ikke faktisk voldte skaden. Med en slik forutsetning kunne man kommet til at skaden var en flodbølge som kan erstattes etter § 4, og at skaden er en «nærliggende følge» av flodbølgen etter andre ledd. Det ville være dristig rettsanvendelse, men samtidig i tråd med formålet bak regelen i andre ledd, som er å være en sikkerhetsventil for svært urimelige tilfeller.

7 Rettpolitiske betraktninger om § 4 andre ledd

7.1 Kan «særlige tilfeller» tolkes dynamisk i takt med klimaendringene?

Spørsmålet som vil drøftes i dette delkapittelet er om det er rom for å vurdere ordlyden «særlige tilfeller» opp mot andre kriterier enn de som kan leses direkte ut av forarbeidene. Problemstillingen knytter seg til premisset for lovendringen, som var å tilpasse erstatningsreglene til kommende klimautfordringer (se punkt 2.1 og 2.2). Da blir spørsmålet om § 4 andre ledd gir rom for en slik tilpasningsdyktighet på bakgrunn av mer generelle formålsbetraktninger.²⁵²

Overvannsutredningen NOU 2015: 16 ble skrevet med tanke på å utforme regelverket for å tilpasse det til forventede klimaendringer, der det ble utarbeidet flere lovendringer for en fremtidsrettet overvannshåndtering.²⁵³ I forbindelse med et forslag til ny ordlyd i

²⁵² Vage lovregler som er særlig tilpasningsdyktige overfor endringer i samfunnsforhold kvalifiserer gjerne som «rettslig standard». Naterstl. § 4 andre ledd er ikke en rettslig standard fordi rettsregelen ikke knytter seg til en målestokk som utvikles uavhengig av rettssystemet, se Ragnar Knoph, *Rettslige standarder: Særlig grunnlovens § 97*, Oslo 1939 s. 5 og Erik Magnus Boe, *Innføring i Juss – Juridisk tenkning og rettskildelære*, 3. utgave Oslo 2010 s. 279. Det at forarbeidene viser hvilke momenter som er relevante ved tolkningen taler for at «særlige tilfeller» er en skjønnsregel, og ikke en rettslig standard, jf. Knoph (1939) s. 6.

²⁵³ NOU 2015: 16, se bl.a. s. 109 og 247, der det foreslås endringer i Lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) § 3-1 bokstav g. Se Marie Frøseth og Bjarte Askeland, «Naturskader og bærekraftig rettsutvikling» *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og trygderett*, 2016 s. 93–96 (s. 94).

forurensningsloven²⁵⁴ § 24 a om anleggseierens erstatningsansvar for skader som skyldes avløpsanlegg, uttales det at vurderingen av terskelen for hva som er en «ekstraordinær hendelse» vil endre seg med tiden, i tråd med økende kunnskap om klimaendringer og større nedbørshendelser.²⁵⁵ I tilknytning til § 4 andre ledd finnes derimot ingen konkrete holdepunkter å forholde seg til som taler for at lovgiver har ment at klimaendringer kan vektlegges ved tolkning av paragrafen. Forarbeidene taushet på dette punktet taler da for ikke å innfortolke en form for dynamisk utvikling av regelverket.

Dersom klimaendringene fører til at naturskader som først opptrer som «særlige tilfeller» blir mer normale, vil ikke loven gi rom for å tilkjenne erstatning uten at det uthuler årsakskravet. Selve uttrykket «særlige tilfeller» begrenser i seg selv mulighetene for en dynamisk vurdering. Lovteksten er derfor ikke egnet til å tolkes dynamisk etter gjeldende rett. En dynamisk vurdering kan derfor kun gjøres de lege ferenda.

7.2 Avsluttende betraktninger

Dette delkapittelet er en avsluttende vurdering av om rettstilstanden er endret etter tilføyelsen av § 4 andre ledd, med betraktninger av vilkårene i naturskadeerstatningsloven i lys av klimaendringene.

Ved analysen av § 4 andre ledd, ble det ikke funnet praktiske skadetilfeller som kunne omfattes av vilkåret «særlige tilfeller» uten at årsakskravet uthules. Det er kun i ytterst få skadetilfeller der alle momentene til § 4 andre ledd er oppfylt, og momentene er derfor ikke egnet til å unngå «svært urimelige» resultater.²⁵⁶

Sett ut fra at lovendringene i naturskadeerstatningsloven er gjort på bakgrunn av en forventning om økende klimautfordringer, fremstår regelverket nokså restriktivt. Dersom loven skal tilpasses klimautfordringene, vil det ikke være tilstrekkelig med et unntak fra direktekravet ved «særlige tilfeller». Det kan heller ikke ses bort ifra at «særlige tilfeller» vil kunne få et snevrere virkeområde dersom forekomsten av naturulykker blir hyppigere, siden det i så fall blir vanskeligere å skille ut hva som skal være «særlige tilfeller». Når lovgiver

²⁵⁴ Lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven).

²⁵⁵ NOU 2015: 16 s. 252.

²⁵⁶ Prop.80 L (2013–2014) s. 38.

uttaler at tidligere praksis skal fortsette, viser det til en strengt ferdig definert praksis, uten at det åpnes for endringer tilpasset forventede klimautfordringer.

I de sakene i nemnds- og rettspraksis som omhandler direktekravet, er det ofte vilkåret «naturulykke» som hovedsakelig er blitt problematisert.²⁵⁷ Det finnes to måter å få loven til å omfatte flere skadetilfeller; enten ved å endre direktekravet eller naturulykkekravet. Lovgiver har kun vurdert førstnevnte.²⁵⁸ Av hensyn til klimaendringene burde lovgiver også vurdere å åpne for en mer liberal tolkning av vilkåret «naturulykke». Spesielt gjelder dette for stormflo, der havnivåstigning i praksis fører til at det stadig vil bli vanskeligere å få tilkjent erstatning etter naturskadeerstatningsloven.²⁵⁹

Det som er situasjonen er at skadelidtes dekningsmuligheter ikke har økt ved tilførelsen av § 4 andre ledd. Skader som ikke oppfyller direktekravet faller som hovedregel utenfor alle erstatningsordninger, og på dette området er det ikke gjort noen endringer som er egnet til å gi skadelidte et bedre erstatningsrettslig vern. Dette er enda et argument for å revidere vilkåret «naturulykke», slik at erstatningsordningen blir mer tilpasningsdyktig med hensyn til klimaendringene.

²⁵⁷ Se punkt 5.2.2 og 5.3.

²⁵⁸ Se punkt 5.2.1.

²⁵⁹ Se punkt 6.4.2.

8 Litteraturliste

Lover

Grunnloven	Lov 17. mai 1814 Kongeriket Noregs grunnlov
Forsikringsavtaleloven	Lov 6. juni 1930 nr. 20 om forsikringsavtaler (<i>opphevet</i>)
Naturskadeloven	Lov 09. juni 1961 om sikring mot og erstatning for naturskader (<i>opphevet</i>)
Skadeserstatningsloven	Lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning
Forurensningsloven	Lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall
Forsikringsavtaleloven	Lov 16. juni 1989 nr. 69 om forsikringsavtaler
Naturskadeforsikringsloven	Lov 16. juni 1989 nr. 70 om naturskadeforsikring
Naturskadeloven	Lov 25. mars 1994 nr. 7 om sikring mot naturskader
Sjøloven	Lov 24. juni 1994 nr. 39 om sjøfarten
Jordlova	Lov 12. mai 1995 nr. 23 om jord
Plan- og bygningsloven	Lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling
Naturskadeerstatningsloven	Lov 15. august 2014 nr. 59 om erstatning for naturskader

Forarbeider

Innst.245 L (2013–2014)	Innstilling fra næringskomiteen om lov om erstatning for naturskader (naturskadeerstatningsloven)
Meld. St. 33 (2012–2013)	Klimatilpasning i Norge
NOU 1974: 9	Erstatning for naturskader
NOU 2010: 10	Tilpassing til eit klima i endring: Samfunnet si sårbarheit og behov for tilpassing til konsekvensar av klimaendringane
NOU 2015: 16	Overvann i byer og tettsteder: Som problem og ressurs
NUT 1959: 2	Innstilling om sikring mot erstatning for naturskader
Ot.prp. nr. 36 (1960-1961)	Om lov om erstatning for naturskader m.v.
Ot.prp. nr. 46 (1978–1979)	Om endringer i lov 9. juni 1961 nr. 24 om erstatning for naturskader m.v.
Ot.prp. nr. 12 (1993–1994)	Om lov om sikring mot og erstatning for naturskader (naturskadeloven)
Ot.prp. nr. 19 (2004–2005)	Om lov om endringer i lov 25. mars 1994 nr. 7 om sikring mot og erstatning for naturskader (naturskadeloven) og lov 16. juni 1989 nr. 70 om naturskadeforsikring
Prop.80 L (2013–2014)	Lov om erstatning for naturskader (naturskadeerstatningsloven)
Prop.36 L (2016–2017)	Endringer i naturskadeforsikringsloven (dekning for relokalisering ved fare for ny naturskade)

Forskrifter

Forskrift 17. januar 2012 nr. 56 om erstatning og tilskudd ved klimabetingende skader i plante- og honningproduksjon

Forskrift 15. august 2015 nr. 1085 om delegering av myndighet etter lov om erstatnings for naturskader til Landbruks- og matdepartementet

Forskrift 7. juli 2016 nr. 904 om dokumentasjon, saksbehandling og erstatning etter naturskader (naturskadeerstatningsforskriften)

Rettsavgjørelser av Høyesterett

Rt. 1939 s. 736 A

Rt. 1992 s. 64 A

Rt. 1997 s. 550 A

Rt. 2001 s. 320 A

Rt. 2005 s. 1757 A

Rt. 2006 s. 1217 A

Rt. 2007 s. 158 A

Rt. 2007 s. 172 A

Rt. 2011 s. 105 A

Rettsavgjørelser av lagmannsrettene

RG-2006-1615

LF-2014-49738

LG-2015-102574

LE-2016-196236

LF-2017-194586

LG-2018-45981

Klagenemnda for naturskadesaker

2006: NSN-2006-3838

2008: NSN-2008-25585

2009: NSN-2009-524

2010: NSN-2010-12751, NSN-2010-21570, NSN-2010-21481

2011: NSN-2011-8277

2012: NSN-2012-1577

2013: NSN-2013-1380, NSN-2013-1588, NSN-2013-2024, NSN-2013-29901,
NSN-2013-19088, NSN-2013-32332

2014: NSN-2014-8538, NSN-2014-10274

2015: NSN-2015-14449, NSN-2015-22424, NSN-2015-22673, NSN-2015-27499,
NSN-2015-43369, NSN-2015-61507, NSN-2015-9109

2016: NSN-2016-27577, NSN-2016-27463, NSN-2016-29435, NSN-2016-28198,
NSN-2016-28712, NSK-2016-24574, NSK-2016-23635

2017: NSK-2017-20511, NSK-2017-20668, NSK-2017-24659, NSK-2017-24666,
NSK-2017-48616, NSK-2017-67161, NSK-2017-68037, NSK-2017-11334,
NSK-2017-20044-2

2018: NSK-2018-2685, NSK-2018-3196, NSK-2018-17660, NSK-2018-4669

Uttalelse fra Sivilombudsmannen

SOMB-2003-96

Bøker og artikler

- Andenæs (2009) Andenæs, Mads Henry, *Rettskildelære*, 2. utgave (Oslo 2009).
- Askeland (2006) Askeland, Bjarte, *Tapsfordeling og regress ved erstatningsoppgjør* (Oslo 2006).
- Askeland (2017) Askeland, Bjarte, «Om hypotetisk, hendelig skadeårsak i erstatningsretten» *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 2017 s. 347-388.
- Boe (2010) Boe, Erik Magnus, *Innføring i Juss – Juridisk tenkning og rettskildelære*, 3. utgave (Oslo 2010).
- Bull (2008) Bull, Hans Jacob, *Forsikringsrett* (Oslo 2008).
- Bull og Nesdam (2017) Bull, Hans Jacob og Nesdam, Anne-Karin, «Naturskader og naturskadeforsikring: fortid, nåtid, fremtid», *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og trygderett*, 2017 s. 169-203.
- Eckhoff og Helgesen (2001) Torstein Eckhoff og Jan E. Helgesen, *Rettskildelære*, 5. utgave (2001 Oslo).
- Frøseth og Askeland (2016) Frøseth, Marie og Bjarte Askeland, «Naturskader og bærekraftig rettsutvikling», *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og trygderett*, 2016 s. 93-96.
- Hagstrøm og Stenvik (2015) Hagstrøm, Viggo og Are Stenvik, *Erstatningsrett* (Oslo 2015).

- Knoph (1939) Knoph, Ragnar, *Rettslige standarder – Særlig grunnlovens § 97*, (Oslo 1939).
- Lødrup (2009) Lødrup, Peter med bistand av Morten Kjelland, *Lærebok i erstatningsrett*, 6. utgave (Oslo 2009).
- Nordskog (1997) Nordskog, Knut mfl. *Håndbok i naturskadeforsikring* (Oslo 1997).
- Nygaard (2007) Nygaard, Nils, *Skade og ansvar*, 6. utgave (Oslo 2007).
- Stang (1919) Stang, Fredrik, *Erstatningsansvar* (Oslo 1919).
- Tømmerås (2002) Tømmerås, Ane Sofie, *Billighetserstatning* (Oslo 2002).
- Wilhelmsen (2011) Wilhelmsen, Trine-Lise, «Årsaksprinsipper og tolkningsprinsipper i forsikringsretten», *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og velferdsrett*, 2011 s. 228–258.
- Wilhelmsen og Hagland (2017) Wilhelmsen, Trine-Lise og Birgitte Hagland, *Om erstatningsrett. Med utgangspunkt i tekster av Peter Lødrup*. (Oslo 2017).

Rapporter

ECON (2006) *Samfunn i endring: hva betyr det for naturskadeordningen?* Rapport nr. 2006-085. Oslo: Direktoratet for økonomistyring.

Hovelsrud, Grete K. (red.), Eirik J. Førland og Helene Amundsen (2007) *Utviklingen av naturulykker som følge av klimaendringer*, Rapport nr. 03/2007. Oslo: CICERO Senter for klimaforskning.

Hanssen-Bauer, Inger mfl. (2009) *Klima i Norge 2100: Bakgrunnsmateriale til NOU Klimatilpasning*. Rapport 2009. Oslo: Norsk klimasenter.

Statens landbruksforvaltning (2008) *Utredning ny naturskadelov 2008*. Utredning. Oslo: Landbruksdirektoratet.

Simpson, Matthew J. R. mfl. (2015) *Sea Level Change for Norway: Past and present Observations and Projections to 2100*. Rapport nr.1/2015. Oslo: Norwegian Centre for Climate Services (Norsk klimaservicesenter).

Årsmeldinger

Statens naturskadefond (2009) *Årsmelding*. Oslo: Landbruksdirektoratet.

<https://www.landbruksdirektoratet.no/no/dokumenter/publikasjoner?q=naturskade&status=ready&servicekey=&y=&type> (landbruksdirektoratet.no).

Statens naturskadefond (2010) *Årsmelding*. Oslo: Landbruksdirektoratet.

<https://www.landbruksdirektoratet.no/no/dokumenter/publikasjoner?q=naturskade&status=ready&servicekey=&y=&type> (landbruksdirektoratet.no).

Statens naturskadefond (2011) *Årsmelding*. Oslo: Landbruksdirektoratet.

<https://www.landbruksdirektoratet.no/no/dokumenter/publikasjoner?q=naturskade&status=ready&servicekey=&y=&type> (landbruksdirektoratet.no).

Statens naturskadefond (2012) *Årsmelding*. Oslo: Landbruksdirektoratet.

<https://www.landbruksdirektoratet.no/no/dokumenter/publikasjoner?q=naturskade&status=ready&servicekey=&y=&type> (landbruksdirektoratet.no).

Statens naturskadefond (2013) *Årsmelding*. Oslo: Landbruksdirektoratet.

<https://www.landbruksdirektoratet.no/no/dokumenter/publikasjoner?q=naturskade&status=ready&servicekey=&y=&type> (landbruksdirektoratet.no).

Statens naturskadefond (2014) *Årsmelding*. Oslo: Landbruksdirektoratet.

<https://www.landbruksdirektoratet.no/no/dokumenter/publikasjoner?q=naturskade&status=ready&servicekey=&y=&type> (landbruksdirektoratet.no).

Statens naturskadefond (2015) *Årsmelding*. Oslo: Landbruksdirektoratet.

<https://www.landbruksdirektoratet.no/no/dokumenter/publikasjoner?q=naturskade&status=ready&servicekey=&y=&type> (landbruksdirektoratet.no).

Statens naturskadefond (2016) *Årsmelding*. Oslo: Landbruksdirektoratet.

<https://www.landbruksdirektoratet.no/no/dokumenter/publikasjoner?q=naturskade&status=ready&servicekey=&y=&type> (landbruksdirektoratet.no).

Nyhetsartikler og nettsider

Finans Norge (2018) <https://www.naturskade.no/statistikk/> [sist sjekket 29.11.18].

Gjensidige (2018) https://www.gjensidige.no/privat/forsikring?WT.ac=fp.no-campaign-knapp_forsikringer [sist sjekket 30.11.18].

If (2018) <https://www.if.no/privat> [sist sjekket 30.11.18].

Landbruksdirektoratet (2018)

<https://www.landbruksdirektoratet.no/naturskadeordningen/59048/naturulykke-flo-ivassdrag-og-villbekker> [sist sjekket 10.12.18].

Miljødirektoratet (2018) <http://www.miljostatus.no/tema/klima/klimaendringer-globalt/> [sist sjekket 28.11.18].

NRK (2018a) <https://www.nrk.no/hordaland/na-kan-du-sjekke-om-huset-ditt-blir-rammet-av-stormflo-1.14297763> [sist sjekket 28.11.18].

NRK (2018b) <https://www.nrk.no/rogaland/kraftig-okning-i-klimarelaterte-flomskader-1.14001611> [sist sjekket 28.11.18].

NRK (2018c) <https://www.nrk.no/sognogfjordane/ein-molo-kan-ikkje-blase-ned-seier-staten-som-nektar-erstatning-1.13735644> [sist sjekket 05.12.18].

Skogbrand (2018) <https://www.skogbrand.no> [sist sjekket 29.11.18].

Forsikringsavtaler

Gjensidiges vilkår for husforsikring («Hus»). Vilkårene ligger ikke direkte tilgjengelige på nettsidene til Gjensidige, men kan leses ved å fylle ut personalia på nettsiden deres.

https://www.gjensidige.no/privat/forsikring?WT.ac=fp.no-campaign-knapp_forsikringer [sist sjekket 28.11.2018].

Ifs vilkår for standard bygningsforsikring, forsikringsvilkår BYG2-2. Gjelder fra mars 2018.

[http://w1.ifs.no/web/vilkaar.nsf/WebVilkaarPrGrp/934FFE7BDC92A181C125824A00325097/\\$File/BYG2-2WEB.pdf](http://w1.ifs.no/web/vilkaar.nsf/WebVilkaarPrGrp/934FFE7BDC92A181C125824A00325097/$File/BYG2-2WEB.pdf) [sist sjekket 20.11.2018]

Skogbrands vilkår for skogforsikring, Skogforsikring. Gjelder fra 1. september 2018.

https://www.skogbrand.no/wp-content/uploads/2018/09/Skogforsikring_Forsikringsvilkår_01_09_2018.pdf [sist sjekket 27.11.2018]

Storebrands vilkår for husforsikring, hus05. Gjelder fra februar 2018.

https://www.storebrand.no/privat/forsikring/husforsikring/dekninger/_attachment/1246?_ts=162fc623724 [sist sjekket 20.11.2018]

Personlige meddelelser

Alnes, Sandra, seniorrådgiver i Landbruksdirektoratet, seksjon for landbruks- og naturskadeerstatning og arealbruksutvikling. Personlig meddelelse om Landbruksdirektoratets anvendelse av naturskadeerstatningsloven § 4 andre ledd, på epost 21. november 2018.

Reistad, Magnar, forsker ved Meteorologisk institutt. Personlig meddelelse om bølgehøyders sammenheng med vannstand, i telefonsamtale 4. desember 2018.

Sunde, Alexandra, rådgiver i Landbruksdirektoratet, seksjon landbruks- og naturskadeerstatning. Personlig meddelelse om treveltings- og stormflosaker behandlet av Landbruksdirektoratet, på epost 28. november 2018.